

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

100525

Metinbilimsel bir çözümleme : Eduardo Mendoza'nın *La verdad sobre el caso Savolta, El misterio de la cripta embrujada (Genç Kızlar Labirentinin Esrarı), El laberinto de las aceitunas (Zeytinli Labirent)* adlı yapıtlarında deli tipi

Emire Zeynep Karaca

9825010055

T 100525

Tez Danışmanı: Dr. Rafael Carpintero Ortega
"Düzeltilmiş Tez"

İSTANBUL, 2001

TEZ ONAYI

İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI Bilim Dalında 9825010055 numaralı EMİRE ZEYNEP KARACA’NIN hazırladığı “EDUARDO MENDOZA’NIN GENÇ KIZLAR LABİRENTİ’NİN ESRARI VE ZEYTİNLİ LABİRENT ADLI YAPITLARINDA DELİ TİPİ ” konulu YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği’nin 10.Maddesi uyarınca 12.07.2001 PERŞEMBE günü saat 14.00’de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin *Kabul*’ne* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.AYŞE ERBORA	Kabul	
DOÇ.DR. TÜRKAN ARAZ	Kabul	
YARD.DOÇ.DR. ALEV BULUT	Kabul	
DR. RICARDO CAMPOS BLOSS	Kabul	
DR. RAFAEL CARPINTERA ORTEGA	Kabul	

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunmuş olduğum 'Metinbilimsel bir çözümleme: Eduardo Mendoza'nın *La verdad sobre el caso Savolta*, *El misterio de la cripta embrujada*, *El laberinto de las aceitunas* adlı yapıtlarında deli' başlıklı Yüksek Lisans Tezi'mde yapmış olduğum düzeltmeler aşağıda olduğu gibidir:

1. Tezin 'Ön Kısım' bölümünde yer alan 'İçindekiler' üst başlıklı sayfaya 'Giriş' alt başlığı ilave edildi. Yapılan bu değişikliğe uygun olarak, tezin 'Metin Kısım' bölümünde gerekli sayfa numarası değişiklikleri yapıldı.
2. Tezin 'Metin Kısım' bölümüne 'Giriş' ilave edildi.

ÖZ

Diktatörün ölümüyle aynı yıl (1975) yayımlanan, Eduardo Mendoza'nın ilk romanı La verdad sobre el caso Savolta, gerek ulusal, gerek uluslararası önemli sosyal hareketlerin meydana geldiği 1917 yılının Barcelonası'nda yaşanan olayları konu eder.

Yazarın bu ilk romanını izleyen iki romanında - El misterio de la cripta embrujada ve El laberinto de las aceitunas - öykü, akıl hastanesinde sağaltım gören adsız deli dedektifin serüvenleri çevresinde döner.

Her üç romanın da ortak noktası, La verdad sobre el caso Savolta'da bir tür ilkörnek, bunu izleyen iki romanda ise baş kişi olan 'deli' tiplmesidir.

Eduardo Mendoza'nın, birbirini sırasıyla izleyen üç romanındaki deli tiplmesini metinsel çözümleme yoluyla inceleyen bu çalışma, şu temel konuları ayrıntılı olarak çözümlemeyi amaçlar: Üç romandaki iki delinin benzerlikleri ve farklılıkları ve deliliklerinin belirtileri.

Sözü edilen temel konuları ele alırken, ilk roman ile bunu izleyen iki roman arasındaki cins, biçem ve yapı farklılıklarını da göz önünde bulundurduk. El misterio de la cripta embrujada ve El laberinto de las aceitunas adlı romanlar, zamandizinsel düzende polisiye öyküler anlatırken, La verdad sobre el caso Savolta'da yazar polisiye türü, yirminci yüzyılın başlarındaki Barcelona kentinin gerçekçi betimiyle harmanlar ve farklı yazımsal teknikleri zamandizinsel sırasızlık içinde birleştirerek kullanır.

Bu çalışma, elden geldiğince ayrıntılı ve dizgesel bir çözümlemeyi ortaya koymayı amaçlamıştır.

ABSTRACT

Published in 1975, the year the dictator died, La verdad sobre el caso Savolta, first novel written by Eduardo Mendoza narrates the events which took place in Barcelona round 1917, year of important social movements, both national and international.

In the following two novels of the author, El misterio de la cripta embrujada y El laberinto de las aceitunas, the history turns around the adventures of an anonymous detective who is interned in a mental hospital for being mentally ill.

The common point for these three novels is the 'mad person' figure that appears in La verdad sobre el caso Savolta as the prototype of the protagonist in the following two novels.

This work studies the 'mad person' characters in these three novels of Eduardo Mendoza making an analysis through the texts and pretends to make a detailed analysis over the following points: The differences and similarities between the two mad characters of the three novels and the symptoms of madness observed.

Making an attempt to respond to above mentioned, we took into consideration the differences of kind, form and structure between the first novel and the following two novels where the detective story is told in a unity of time and cronological order while La verdad sobre el caso Savolta is a mixture of the detective story with the realistic representation of Barcelona in the beginning of the twentieth century where its author uses different literary technics in a cronological disorder.

This work attempts to present a detailed and systematic analysis as far as possible.

ÖNSÖZ

Bu tez, yirminci yüzyıl İspanyol çağdaş yazınında, gerek izleksel açıdan, gerek kullandığı yazınsal teknikler açısından, o güne değin yazında geçerli yerleşik kalıplardan uzaklaşması ve çağdaş yazına yenilikler getirmesi ile tartışmalara yol açmış, yazın eleştirmenlerinin ortak görüşüyle, İspanyol çağdaş yazınında saygın bir yer elde etmiş bulunan Çağdaş İspanyol yazarı Eduardo Mendoza'nın, 1975 yılında yazdığı ilk romanı *La verdad sobre el caso Savolta*, bu ilk romanın arkasından 1979'da kaleme aldığı *El misterio de la cripta embrujada* ve üçüncü romanı, 1982 tarihli *El laberinto de las aceitunas* adlı kitaplarındaki 'deli' tiplmelerini metinsel çözümleme yoluyla inceler.

Tezin amacı, çağdaş İspanyol yazarı Eduardo Mendoza'nın teze konu olan her üç romanında ortak olarak kullandığı 'deli' tiplmelerinin metinsel çözümlemesini yaparken, yazarın bu kişilikleri romanlarında kullanmasının yazınsal katkısını araştırmaktır. Hiç kuşku yoktur ki, çağdaş İspanyol yazınına yeni bir soluk getirmiş olan Eduardo Mendoza, romanlarında ortak olarak yarattığı 'deli' tiplmeleriyle, yirminci yüzyıl İspanyol toplum yaşamında görülen aksaklıkların, kişilerin ikiye bölünmüşlüklerinin, çarpıklıkların da yergisini yapar. 'Deli' tiplmeleri, bu yergiyi yaparken, toplum tarafından zihinsel anlamda sağlıklı kabul edilen kişilerin kullandığı dil ve davranış biçimlerini benimsememeleri ve olayları farklı bakış açılarından benimsemeleri bakımından önemlidir.

Bu tezin hazırlanmasında emekleri geçen Prof. Dr. Ayşe Erbor'a, Doç. Dr. Türkân Araz'a ve Tez Danışmanım Dr. Rafael Carpintero Ortega'ya teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

1. EDUARDO MENDOZA'NIN ROMAN EVRENİ	2
2. <i>LA VERDAD SOBRE EL CASO SAVOLTA</i>	5
3. <i>EL MISTERIO DE LA CRIPTA EMBRUJADA</i>	10
4. <i>EL LABERINTO DE LAS ACEITUNAS</i>	13
5. <i>EL MISTERIO DE LA CRIPTA EMBRUJADA, EL LABERINTO DE LAS ACEITUNAS VE LA VERDAD SOBRE EL CASO SAVOLTA ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR</i>	15
5.1. Yapısal benzerlikler	15
5.2. Sosyal sınıflar arasındaki farklar	18
5.3. Kişi	19
5.4. Uzam	20

BÖLÜM 2

6. <i>LA VERDAD SOBRE EL CASO SAVOLTA</i> NEMESIO CABRA GOMEZ	23
6.1. Delilik belirtileri	25
6.2. Nemesio Cabra Gómez'in dili ve sıfatları	28
6.3. Sonuç	32

7. ADSIZ DEDEKTİF	
<i>EL MISTERIO DE LA CRIPTA EMBRUJADA</i>	34
7.1. Gözlem	38
7.2. Delilik belirtileri / korkular / kendini-insanları tanıma	42
7.3. Yöntemleri	46
7.4. Dil	49
7.5. Dedektifin adları	53
7.6. Yinelenen öğeler	55

8. ADSIZ DEDEKTİF	
<i>EL LABERINTO DE LAS ACEITUNAS</i>	57
8.1. Gülmece	58
8.2. Güvenlik kalkanı	60
8.3. Dürüstlük / görev / merhamet duygusu	60
8.4. Yinelenen öğeler	62

BÖLÜM 3

9. DELİLER ARASINDAKİ TEMEL BENZERLİKLER / FARKLILIKLAR	64
9.1. Adsız dedektifin metinlerarası gelişimi / değişimi	64
9.2. Adsız dedektifle kaçık tarihçi Plutarquete Pajarell arasındaki benzerlikler / farklılıklar	68
9.3. Adsız dedektifle Nemesio Cabra Gómez arasındaki benzerlikler / farklılıklar	70
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	76

GİRİŞ

Çağdaş İspanyol yazarı Eduardo Mendoza'nın 1975 yılında yazdığı ilk romanı *La verdad sobre el caso Savolta*, bu ilk romanın arkasından 1979'da kaleme aldığı *El misterio de la cripta embrujada*¹ ve bundaki roman kahramanının serüvenlerinin devamı niteliğindeki üçüncü romanı, 1982 tarihli *El laberinto de las aceitunas*² adlı kitaplarındaki 'deli' tiplerini metinsel çözümleme yoluyla inceleyen bu çalışma, şu temel soruların yanıtlarını bulmayı amaçlar:

İlk romanda, öykünün örgüsünde oldukça temel bir işleve sahip olan, ancak roman kişisi olarak geri planda kalarak, uzun ve karmaşık bir öykünün ancak belirli bir bölümünde sahneye çıkan Nemesio Cabra Gómez ile, ikinci ve üçüncü romanlarda anlatılan öykülerin baş kişisi ve anlatıcısı olan adsız dedektif arasındaki, delilik dereceleri açısından temel farklılıklar, benzerlikler nelerdir? Bu iki roman kişisi uzamsal açıdan incelendiğinde ne tür davranış biçimlerini sergilerler/benimseler? Anlatıların yapısal ve içerik bakımından yinelenen öğeleri nelerdir? Bu bağlamda, çalışmamızda delilerin delilik belirtilerini inceledik ve delileri, uzamla bağlantılarını açısından ele alarak, elden geldiğince dizgesel ve ayrıntılı bir çalışma ortaya çıkarmaya çalıştık.

Bu çözümlemeyi yaparken, inceleme konumuz olan üç roman arasındaki biçim, yapı ve tür farklarını da göz önünde bulundurduk.

---

¹MENDOZA, Eduardo: *Genç kızlar labirentinin esrarı*, İstanbul, Remzi Kitabevi, Aralık 1990

² MENDOZA, Eduardo: *Zeytinli labirent*, İstanbul, Remzi Kitabevi, Ağustos 1991

BÖLÜM 1

1. EDUARDO MENDOZA'NIN

ROMAN EVRENİ

Diktatörün ölümüyle aynı yıl yayımlanan (1975) *La verdad sobre el caso Savolta*, gerek ulusal, gerek uluslararası, önemli sosyal hareketlerin meydana geldiği 1917 - 1919 yılları arasında, Barcelona'da yaşanan olayları anlatır. Eduardo Mendoza, işçi - işveren kavgalarını, yüksek kentsoylu ve emekçi kesim arasındaki derin uçurumları, yoksulluğun sınırında ve alt sınırında gezinen sınıfları konu ettiği romanında, ulusal bir sorunu, daha çok "Katalan görüngesinden"³, daha da belirginleştirmek gerekse, Barcelona kenti açısından bakarak ele alır.

Yazarın ilk romanını sırasıyla izleyen *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas* adlı yapıtları, *La verdad sobre el caso Savolta*'dan, seçtiği tarihsel konu bakımından "on dokuzuncu yüzyıl gerçekçi romanını"⁴ düşündürdüğü için ve gerek biçimsel olarak, gerek kullandığı yazınsal teknikler açısından tümüyle uzaklaşır. *La verdad sobre el caso Savolta*'daki birden fazla anlatıcılı söylem, bunu izleyen iki romanda, tek anlatıcıya dönüşür. Bir yazınsal teknik olarak başvuru olan "collage"⁵, bu ilk romana has bir özelliktir. Zamandizinsel açıdan romanın izlediği son derece karmaşık sırasızlık, diğer iki romanda sıralı olarak çıkar okurun karşısına. Her üç romana da konu olan kent aynıdır, (Barcelona) ama *La verdad sobre el*

---

³ GIMENEZ MICO, María José: *Eduardo Mendoza y las nivelas de la transición*, Madrid, Editorial Pliegos, 2000, s. 49

⁴A. e., s. 51

⁵A. e., s. 50

caso Savolta ile *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas*, öykü zamanı, izlek, tür, anlatıcı, kişi ve uzam açılarından birbirinden tümüyle ayrıdır. İlk romanın konusundan kaynaklanan ağılatısal söylemi, diğer iki romanda yoğun bir gülmece ögesiyle iç içe geçmiş durumdadır.

El misterio de la cripta embrujada ve *El laberinto de las aceitunas*, aynı kahramanın dedektiflik serüvenlerini anlatır. Adsız dedektifin sözde otama amaçlı tutulduğu akıl hastanesinin yöneticisi Doktor Sagrañes, dedektifin korkulu rüyası Komiser Flores ve kızkardeşi Cándida, her iki romanın da değişmeyen kişileridir. Konular farklıdır ve her iki romanda da çözülmesi gereken cinayetler, karmaşık örgüler, bilinmezler vardır, roman kişilerinin hareket alanları olan sosyal çevreleriyle, bunların davranış biçimleri ise benzerlikler gösterir. Yazarın *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas* adlı romanlarındaki izleksel yöneliş, *La verdad sobre el caso Savolta* ile söz konusu diğer iki roman arasında, belli başlı roman kişileri, bunların sosyal çevreleri ve davranışları açısından benzerlikler kurulmasına olanak tanır.

La verdad sobre el caso Savolta, Eduardo Mendoza'nın, bir dönemin çok önemli tarihsel olaylarına, romanın kapağında da değinildiği gibi bir açıdan "romanın gerçek kahramanı olan Barcelona"⁶ kentinin gözünden ışık tuttuğu, yazarın tarihsel roman türünü, cinayet/serüven romanı türüyle harmanlayarak okura sunduğu bir bütündür. Bu ilk roman, kendisini izleyen diğer iki romanla, konuları işleyiş ve yazınsal teknikler bakımından büyük ayrılıklar ortaya koysa da, izleksel açıdan işlediği roman

---

⁶ MENDOZA, Eduardo: *La verdad sobre el caso Savolta*, Barcelona, Editorial Seix Barral, Biblioteca de Bolsillo, 1979

kişileri, hareket alanları, davranış ve düşünüş biçimleri, kullandıkları dil arasında benzerlikler görülür.

Sonuç olarak, Mendoza'nın her üç romanına da konu olan "Barcelona toplumunun, yazarın yazın yapıtlarının simgelemeye çalıştığı evrende temel eksen oluşturduğunu"⁷ söylemenin, yanlış bir kesinleme olmayacağı düşüncesindeyiz. Mendoza romanlarında, yüzyılımızın Barcelonası'nı, içinde barındırdığı farklı sınıfların zengin anlatısıyla sunar okura.

Eduardo Mendoza, *La verdad sobre el caso Savolta*'da, "yirminci yüzyılın sonlarındaki (yazar, yirminci yüzyılın başları demek istemiş olsa gerek) Barcelona toplumunu kavrama çabasındadır, bunun için de, geçen yüzyılın sonundan günümüze uzanan bir zaman diliminde, Katalan kentsoylu sınıfının kökenlerinden yola çıkarak, yapılanmasını ve evrimsel betimlemesini yapmaya koyulur. Kentsoylu sınıfın bazı üyelerinin güç odaklarına yerleşmek için cinayet işlemleri rastlantısal değildir"⁸.

El misterio de la cripta embrujada ve *El laberinto de las aceitunas* adlı romanlara konu olan Barcelona kenti, ilk romandakinden farklı olarak, birkaç yıllık bir sürede değil, birkaç günlük zaman dilimi içinde olup biten olaylara mekân oluşturur. Bu yüzden çok daha kısıtlı bir Barcelona imgesi yerleşir okurun belleğine. *La verdad sobre el caso Savolta*'da yüksek kentsoylu sınıfın gösterişli yaşamının gereksediği sosyal toplantılarla, yoksul kesimin sürekli müşterisi olduğu batakhaneler, meyhaneler, barlar arasındaki derin uçurum ve Barcelona gece yaşantısının temel elemanları olan tavernalar, kabareler, zengin bir kent betimlemesini ister istemez

---

⁷ MICO, s. 49

⁸ A. e., s. 53

sunar okura. Diğer romanlarda ise zamansal ve uzamsal kısıtlamalara bağlıdır okur. *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas* adlı romanlarda konu edilen Barcelona, kent merkezi, ana meydanları, ara sokakları, metrosu, batakhaneleri, pis pansiyonlarıyla serilir gözler önüne. Bu nedenle günümüze çok daha yakın, daha canlı olduğundan daha gerçek bir Barcelona'dır.

Eduardo Mendoza'nın romanları, "hem yazınsal hem sosyal bağlamlarda"⁹ incelenebilir, ki romanlarda bu ikisinin içi içe geçmiş olduğu görülür. Mendoza'nın romanlarının değişmez öğelerinden biri de, Türe'nin temsilcisi olan kurumlar ve yasalarla, betimlenen toplumun acı çeken bireylerinin arasındaki düşünsel çatışmayı gün ışığına çıkarmasıdır.

2. LA VERDAD SOBRE EL CASO SAVOLTA

Eduardo Mendoza bu romanında, polisiye romanın gereksediği hile, olaylar dizisi, baştan sona dorukta tutulan heyecan gibi öğeleri kullanarak, Barcelona'nın 1917 - 1919 yılları arasındaki devrimci ortamının gerginliğini canlandırır. Olaylar dizisinin geçtiği zaman dilimi, Katalan bölgesinin başkentinin, işçilerle işverenler arasındaki şiddetli kavgalara sahne olduğu dönemdir. Barcelona kenti sosyal eğlentilere, gece hayatına, meyhane ortamına, bombalara, cinayetlere, aşklara, deliliklere mekân oluştururken, bunların en yakın tanıkları, geçmişi hakkında bir şey bilinmeyen serüvenci bir Fransız, kasabasından büyük kente göçmüş, düşlerinin peşinden koşan bir genç, kendini ülkülerine adanmış bir gazeteci, olayların çözümünde kilit rol oynadığının kendi de ayırımında olmayan bir deli, şaşırtılarla dolu bir avukat, tek ereği

gerçeği ortaya çıkarmak olan bir polis komiseri, gizlerle dolu bir yakın koruma, ingene bir akrobat kadın, Őirket patronları, işi liderleri, kabare yıldızları, katiller, zorbalar, dilencilerdir. Eduardo Mendoza, arka plandaki bu renkli görsel ortamı, kullandığı anlatı teknikleriyle zenginleŐtirir. Tarihsel gerçeklerin öyküye katıŐtırılmasıyla güçlenen anlatım, politik bir broŐürde yayımlanan makalenin, 1927 yılında yer alan kurgusal bir yargı sürecinin bazı bölümlerinden yapılan alıntıların anlatıya katılmasıyla, kayıp bir mektup, polis ifadeleri ve diyaloglarla iyiden iyiye zenginleŐir.

Polisiye açıdan bakıldığında anlatının merkezinde, 1917 yılının yılbaŐı gecesi evinde verdiği partide bir cinayete kurban giden Barcelonalı nl işadamı ve sanayici Savolta cinayeti etrafında dönen olaylar vardır. "Cinayeti soruŐturan Komiser Vzquez, zme ulaşmak için polis arŐivlerinden, mektuplardan, ifadelerden, tanıklardan yararlanacaktır"¹⁰.

La verdad sobre el caso Savolta'da, Nemesio Cabra Gmez gibi en alt sınıflardan, Javier Miranda gibi, iyi bir gelecek ve sınıf atlama veya Leppince gibi g arayıŐında olanlara, Pajarito de Soto gibi, daha adil bir toplum ülküsünün peşinden koŐanlardan, Komiser Vzquez gibi görev bilinciyle donanmıŐ kişilere değin, herkes arzularının peşinden koşar. GeçmiŐine değgin bilgi bulunmayan, genç Fransız Leppince, korkunç savaşın patlak verdiği yıl İspanya topraklarına ayak basacak, çok geçmeden kentin aristokrat ve finans çevrelerinde göze çarpacak, Barcelona'nın en güçlü Şirketinde yöneticilik görevi üstlenecektir:

---

⁹ A. e., s. 60

¹⁰ A. e., s. 73

Kimsenin tanımadığı, söz konusu Bay Lepprince'in ülkesinde bunca gözyaşı ve ölüme neden olan ve olmaya devam eden korkunç savaşın başlangıç yılı 1914'de İspanya'ya ayak basan genç bir Fransız olmasından başka hakkında pek az şey bilinen ya da hiçbir şey bilinmeyen kaypak ve hain Lepprince, kısa zamanda kentimizin aristokrat ve finans çevrelerinde tanınmış, yalnız zekâsıyla ve dikkate değer sosyal konumuyla değil, kurumlu duruşu, seçkin davranışları ve gösterişli cömertliğiyle de bütün bu çevrelerin saygısını ve hayranlığını kazanmıştır. Kente yeni gelen bu yabancı, çok geçmeden kendinden emin ve yaşamdan hoşnut bir görünüm sergilemiştir. Komşu Cumhuriyet'in tüm malvarlığına sahip görünen bu kişi, Paul-André Lepprince adıyla kentin en iyi otellerinden birine yerleşmiş, yüksek ekonomik olanaklara sahip çevrelerin önerileriyle somutlaşan sunuların nesnesi olmuştur. Bu önerilerin ne içerdiğini hiçbir zaman bilemeyeceğiz, ama kesin olan şu ki, gelişinin üstünden daha bir yıl geçmeden, onu kentin ve zamanının en güçlü ve ünlü şirketinde, Savolta'da, yönetici kadrolardan birinin başında görüyoruz...¹¹

Hakkında pek az şey bilinen ya da hiçbir şey bilinmeyen Fransız'ın kente gelişinin ardından, kısa süre sonra ünlü sanayici Savolta'nın öldürülmesiyle hız kazanan olaylar örgüsü, Lepprince'in Savolta'nın tahtına oturması ve kızıyla evlenmesi sonucunda, onun Katalan kentsoylu toplumunda yükselişe geçmesiyle sürer. Bir dizi cinayetler sonucu diğer büyük ortakları ve kendisine zarar verebilecek herkesi ortadan kaldırarak şirketi tümüyle ele geçirmesiyle kazandığı güç, şirketin parasal çöküntüye sürüklenmesiyle hızlanan çöküş sürecinde Lepprince'in toplumsal güç ve finans çevrelerinde saygınlık kaybıyla ve kuşkulu ölümüyle sonlanır.

Daha önce de sözünü ettiğimiz üzere, zamandizinsel bir sıra izlemediği gibi, yazarın "görüngeciliğinden"¹² kaynaklanan yazınsal teknik çeşitliliği de anlatıya katmasıyla, anlatı karmaşık bir yapıya kavuşur.

---

¹¹ MENDOZA, *La verdad sobre el caso Savolta*, s. 24

¹² MICO, s. 53

Bir yandan Savolta cinayetini araştıran ve bulgularıyla Leppince'in ayağına dolaşarak, onun tarafından görevden aldırılan ve bir yerden diğerine sürdürülen Komiser Vázquez'in yürüttüğü soruşturma, öte yandan Leppince'in kirli işlerini açığa çıkartarak, onun oyunlarını sonuna değin götürmesini tehlikeye sokan ve bu yüzden Leppince tarafından ölüm buyruğu imzalanan gazeteci Pajarito de Soto bu karmaşık yapıyı oluşturan kişisel öykülerden bazılarıdır. Geçmişi belirsiz Fransız'ın çevresinde döner görünen öykünün geri planında ise, bireysel insan öyküleri, savaşın gölgesi, politik çalkantılar, işçi hareketleri, karanlık geçmişler, sırlar, belgeler, kayıp bir mektup, bir davanın kayıtları, itiraflar yatar. Gerçekle kurgu ustaca karışır birbirine. Anlatıyı oluşturan i ie geçmiş tüm öykülerin düğüm noktasında aynı isim çıkar okurun karşısına: Javier Miranda. Miranda, öykünün de ana anlatıcısı olarak olayların büyük bir kısmının tanığıdır, roman kişilerinin neredeyse tümüyle belli bir ilişkisi vardır ve kimileyin Leppince ve Komiser Vázquez tarafından horlanmasına, sahnenin dışına itilmesine, gözdağı verilmesine ve güçsüz, kararsız kişiliğine karşın, öykü boyunca tüm itirafların yapıldığı kişi olacaktır. Kasabasının kısır ortamından kurtulup, iyi bir gelecek aramak umuduyla büyük kente gelen Javier Miranda, yazgısı bir kez onu Leppince'e bağladıktan sonra, bu yazgıdan kendini kurtaramaz. Leppince, Miranda için, sosyal yaşantıda yükselme fırsatı demektir. Ancak iyi bir gelecek elde etmek kaygısıyla ve gösterişten baři dönen Miranda, Leppince'in kirli oyunlarını sona değin götürmekte kullanacağı piyon görevini üstlenir. Leppince'in tehlikeli bularak ortadan kaldırdığı gazeteci Pajarito de Soto ile de, yalnızlığını paylaşır, bu ikisi, birinin emekçi hareketin ateşli söylemiyle, diğerinin dinleyici olarak katıldığı uzun söyleşileri paylaşırlar. Uzun zaman sonra Leppince'le olan bağını öğreneceği, yanında çalıştığı avukat Cortabanyes, bir başka bireysel öykünün kahramanıdır ve o da Miranda'ya itiraflarda bulunacaktır. Leppince'le ilişkisinden dolayı Miranda'yı hor gören ve hakkında kuşkuları olan Komiser Vázquez, olay zldkten sonra tüm

açıklamaları ona yapacak ve adına gönderilen ve birçok bilinmezin açıklamasını içeren kayıp mektubu verecektir. Miranda aynı gün içinde ikinci bir mektubu da Cortabanyes eliyle alır. Bu mektup da adına yazılmıştır ve bir ricanın yanında, bir de özür bildirmektedir. Kayıp mektubun yazarı, ortadan kaldırılacağını sezen ve bildiklerini, güvendiği tek kişiye açıklama gereği duyan gazeteci Pajarito de Soto'dur. Rica ve özür bildiren mektubu yazan kişi ise, Lepprince'ten başkası değildir ve o da ölümünden kısa süre önce kaleme alır mektubu. Bir itiraf da, Lepprince'in yakın koruması, gizlerle dolu Max'tan gelecek, Lepprince'in sevgilisi, Miranda'nın da karısı olan akrobat çingene María Coral ile kaçan Max, Lepprince'in buyruğuyla peşlerinden giderek yerlerini belirleyen Javier'e, patronunun tüm kirli işlerini ve Miranda'yı ne amaçla kullandığını açıklayacaktır. Savolta cinayetiyle başlayan süreçte yaşamı sona erenlerden birisi de Komiser Vázquez'dir. Ancak Komiser'in ve Lepprince'in ölüm nedenleri aydınlığa kavuşmaz.

Düğümün en önemli olaylarından biri: Pajarito de Soto, Nemesio Cabra Gómez buluşması:

"(...), anlatının en güçlü olduğu anlardan birisi: Ölümünden kısa süre önce, bir tavernada Pajarito de Soto ile adı sanı bilinmedik bir kişinin kısa buluşmasıdır ve bu buluşma, isimsiz yabancının Nemesio Cabra Gómez olduğu ve tavernadaki varlığının rastlantısal olmadığı anlaşıldığında, sayfalar sonra büyük önem kazanacaktır."¹³

Nemesio'ya bir yabancı tarafından, Pajarito de Soto'nun yerini belirleme, onu izleme ve hareketlerini rapor etme yönergesi verilir. Ancak Nemesio, Soto'yu bulduğu gece, gazeteci öldürülür.

---

¹³ A. e., s. 74

Nemesio Cabra Gómez, kendisi ayırımında olmasa da, bu buluşma sonucunda, uzun süre olayların içyüzünü bilen tek kişi olarak kalır.

Nemesio Cabra Gómez'in, düğümün çözümündeki rolü:

Olayın çözümünü getirecek ipucu, Pajarito de Soto'nun ölmeden önce yazdığı mektuptur ve mektubun varlığını bilen tek kişi Nemesio'dur.

Gómez, toplumsal davranış biçimlerinin dışına çıkan bir kişidir ve "Komiser Vázquez'in dikkatini çekmek için fazlasıyla aykırı ve önemsiz bir tiptir."¹⁴ Ancak Komiser'in, olayın iç yüzünü çözmek için gereksediği ipucunu ona veren kişi Gómez olur. Vázquez uzun zaman boyunca, cinayetlerin sorumlusunu bilen tek kişinin Nemesio olduğunun ayırında değildir. Nemesio'nun, polis merkezine gelip, Pajarito de Soto cinayetinin katilini bildiğini söylediği gün anlattıklarını anımsayıp, aylar sonra bu delinin ağzından gerçeği almak umuduyla, kapalı tutulduğu sanatoryuma gittiğinde de pek önemli bir sonuç elde edemez, çünkü Nemesio anlamsız sözler etmektedir, ancak Komiser'e mektuptan ve Miranda'dan söz eder. (Soto ölmeden önce Nemesio'ya, kendisine bir şey olursa Miranda'yı bulmasını söylemiştir.)

3. EL MISTERIO DE LA CRIPTA EMBRUJADA

El misterio de la cripta embrujada, heyecanlı bir polisiye öykü, bilmecelerle dolu bir labirent, gülünç bir fars, ahlakbilimsel bir taşlamadır. Olaylar okura zamandizinsel sırada sunulur ve üç tam gün içinde olup biter. Anlatının baş kişisi olan adsız dedektif, aynı zamanda anlatıcı görevini üstlenir.

---

¹⁴ A. e., s. 75

Roman, polisiye bir öykünün gereksediği cinayet, bilinmezler, heyecan, tehlike gibi öğeleri, gülmece ögesiyle harmanlayarak sunar okura. Anlatının baş kişisi olan adsız dedektif, adli yetkililerce toplum dışı görülen bir kişidir ve kimileyin suç oluşturan davranışlarından dolayı bir akıl hastanesine kapatılmıştır. Kapalı kaldığı yıllar içinde, salıverilmesi için yetkili kurumlara yaptığı bireysel başvurulara karşın, her kezinde hukuksal sorunlarla yüz yüze gelmiş ve girişimleri sonuçsuz kalmıştır. Özgür olduğu zamanlarda, küçük bir bedel karşılığında polis muhbirliği yapmıştır. Kızkardeşi bir fahişe ve hilkat garibesidir, dedektifin çocukluğu, bugünkü davranışlarını anlaşılır kılar niteliktedir, kendisine yapıştırılan damga 'deliliktir'. Bütün bu şartlar altında, verileri çözümlene yeteneği, geçmişini iyi bildiği bu 'deliyi' pek küçümseyen, ancak altından kalkamadığı için, polisiye bir olayın çözümünde yardımına başvurmak zorunda kalan polis komiseri Flores'i onun ayağına götürür. Polisin adsız dedektife başvurmasında çok önemli bir neden daha vardır: O da, sosyal konumu yönünden, olayın çözümünün gerektirebileceği her türlü deliğe girip çıkabilecek nitelikte oluşudur.

Yatılı rahibeler okulundan, geceleyin kilitli yataktan, altı yıl arayla iki kız kaybolur, birkaç gün sonra ortaya çıktıklarında hiçbir şey anımsamazlar.

Adsız dedektif, Komiser Flores tarafından, yattığı tımarhaneden ikinci olayı çözmesi için çıkartılır, ne var ki, kendisini çözüme ulaştırabilecek yerlerde - San Gervasio Lazarist Rahibeler Okulu - araştırma yapması ve kayıp kızın ailesine yaklaşması Komiser tarafından yasaklanmıştır. Kahramanımız yine de, yoluna çıkarılan tüm olumsuzluklara karşın, özel becerileri ve zekâsı sayesinde olayı çözer.

Franco sonrası Barcelonası'nda geçen üç gün içinde, saygıdeğer bir eğitim kurumunun gizli geçitlerinde kaybolan genç kızları arayan Dedektif-Anlatıcının doğal çevresi olan fuhuş ve ayaktakımı dünyası, kentsoylu iş çevrelerinin onlardan daha namussuz, ama cilalı dünyasına yanıt veriyor.

Mendoza romanında, kişilerden, olayların geçtiği çevrelere değin zengin bir çeşitlilik sunmakta. Barcelona kenti, *La verdad sobre el caso Savolta*'da olduğu gibi, bu romanda da önemli yer tutuyor. Rahibelerden varsıl işadamlarına, fahişelerden katillere, deli doktorlarından polislere, yoksulluk sınırındaki bir bahçivandan, pis bir oyunun kurbanı güzel bir kadına değin, anlatıyı zenginleştiren kişiler geniş bir yelpazede, görsel bir şölen gibi çıkıyor okurun önüne.

Adsız dedektifin tadına doyumaz konuşmaları, çözümlene yeteneğiyle adım adım ilerleyişi, içine düştüğü zor durumlardan kurtulmakta gösterdiği zekâ pırıltıları ve gülmece ögesi, öykülemenin temelini oluşturuyor. Komiser Flores'in katkısı, kendini yetersiz ve gülünç göstererek, dedektifin akıl yürütme yetisini öne çıkarmak şeklindedir. Bu romanla birlikte, *El laberinto de las aceitunas*'da da okurun karşısına çıkacak olan kızkardeş Cándida tiplemesi, fuhuş ve ayaktakımı dünyasının özgün tiplerinden biri. Yazgının bir ucube haline getirdiği ve batakhanelerin en ücra köşelerine sürüklediği bu acınası kadın, bilgisine başvurulduğunda, kardeşine basit, ama çözüme ulaşmada önemli bilgilerle katkıda bulunacak. Saygın işadamı kılığında sahneye çıkanlar, bütün dolapları çeviren, cinayetleri işleyen kişiler. Anlatının kirli dolaplara kurban gitmiş güzel kadını, baş kahraman adsız dedektifin en olmayacak düşlemlerini süslüyor. Barcelona kenti de bu anlatıya, ucuz pansiyonları, fuhuş yuvaları, metrosu, varoşları, yörekentleri, zengin evleri, yoksul evleri, ana caddeleri, ara sokakları ve hırsızları, katilleri, dolandırıcılarıyla, kendi katkısını yapıyor.

Sonuç olarak, *El misterio de la cripta embrujada*, gülmece ögesinden bir an bile uzaklaşmayan bir roman. İçerdiği tüm polisiye parçalar - cinayet, tehlike, gizler, katiller - anlatının temelini oluşturan gülmece ögesine hizmet etmekte. Bu gülmeceye en büyük yardımcı da, gösterişli söylemiyle adsız dedektif yapıyor.

4. EL LABERINTO DE LAS ACEITUNAS

Öykünün belkemiğini oluşturan baş kişiler aynı, gülmece ögesi aynı, tür aynı, konu farklı.

El laberinto de las aceitunas, *El misterio de la cripta embrujada* ile birlikte bu öykünün de baş kahramanı olan adsız dedektifin bir başka serüveninin anlatısıdır.

Öykü, polisiyedir, dedektifin yazgısı, bir önceki romanda olduğu gibi, beklenmedik dönemeçler çizer, yanıtız sorular eksik olmaz, baş kişinin gösterişli konuşmalarından ve içine düştüğü trajikomik durumlardan kaynaklanan gülmece ögesi yine üst düzeydedir. Olaylar okura zamandizinsel sırada sunulur ve dört tam gün içinde olup biter. Anlatıcı görevi, bu romanda da dedektifindir.

El misterio de la cripta embrujada ile Mendoza'nın yazın dünyasına armağan ettiğı anlatıcı dedektifin serüvenlerinin devamı niteliğinde olan *El laberinto de las aceitunas*, bir önceki romana oranla, cinayetler ve hareketlilik açısından daha

zengindir. Dedektif anlatı boyunca çok kısa zaman aralıklarında, çok sayıda ve hızlı yer değiştirir.

Dedektifin kapalılık hali değişmemiştir, aynı akıl hastanesinde kalmaktadır ve aynı hastane yöneticisinin gözetimi altındadır. Hastane yöneticisi, *El laberinto de las aceitunas*'da anlatıya yalnız adıyla katılsa da, kahramanın patetik kişiliği üstünde bıraktığı anlaşılan derin izler nedeniyle ve anlatıcının yer yer adını anmasıyla, anlatının baş kişisi açısından önemli olduğundan, anlatı için de önemli bir tiplemedir. Fahişe kız kardeş, baş belası komiser, dedektifin beyninde düşlemlere neden olan güzel genç kadın tiplmeleri burada da eksik değildir, ancak bu kez kız kardeş sanki daha anlayışlı, yardımcı, iyilikseverdir, komiser dedektife karşı söyleminde kimileyin daha az vahşi, kimileyin de - pek seyrek de olsa - hafiften babacandır, güzel kadın ise düşlemlerini gerçeğe dönüştürme olanağını, diğerinin şaşkın bakışları altında ve kendini korumak için giriştiği bedensel karşı koymalara karşın kendiliğinden sunacaktır dedektife. Adsız dedektif bu romanda kendine ait biraz daha fazla ipucu verecek ve çocukluğuna değgin bilgileri ve anıları anlatacaktır.

Tıpkı *El misterio de la cripta embrujada*'da olduğu gibi, burada da polisin kahramanımıza başvurmasındaki en önemli neden, durumun çözümünün gerektirdiği her tür ortama rahatlıkla girip çıkabilecek ve işlerin yürüyüşünde bir aksilik çıktığı halde, kolaylıkla tanımazlıktan gelinebilecek bir tip olmasıdır. Ancak *El misterio de la cripta embrujada*'da komiser, kendi beceriksizliğinden dolayı olayı çözemediğinden dedektife başvururken, *El laberinto de las aceitunas*'da, polisin kendisi "hükümetin bir bakanından" yardım çağrısı almış ve polise bildirilen, bu işi çözebilecek kişinin tanımı, tıpatıp dedektife uymuştur.

Bu kez dedektife verilen görev, kendisine verilen içi para dolu bir çantayı bir başkasına teslim etmektir. İş kolay görünür, ancak beklendiği gibi yürümez ve paranın çalınmasıyla başlayan süreçte, dedektif kendini bir dizi cinayetin, tehlikenin, gösteri dünyasının kahramanlarının, iş dünyasının kodamanlarının ortasında bulur. Bu serüvende kendisine eşlik edecek güzel kadının yanı sıra, bir de ihtiyar kaçık vardır; bu ikisi, neredeyse anlatının başından sonuna değin dedektifi yalnız bırakmaz.

Barcelona kenti, bu romanda da, *La verdad sobre el caso Savolta*'da ve *El misterio de la cripta embrujada*'da olduğu gibi, önemli bir yer tutuyor ve anlatının gereksediği zengin panoramasıyla çıkıyor okurun karşısına.

5. EL MISTERIO DE LA CRIPTA EMBRUJADA, EL LABERINTO DE LAS ACEITUNAS VE LA VERDAD SOBRE EL CASO SAVOLTA ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

5.1. Yapısal benzerlikler:

Gerek *El misterio de la cripta embrujada*, gerek *El laberinto de las aceitunas*, giriş ve sonuç bölümlerinde yapısal benzerlikler gösterir. *El misterio de la cripta embrujada*, anlatıcı-dedektifin, Komiser Flores tarafından, başhekim Dr. Sugrañes'ten yasal izin alınmak koşuluyla, hastaneden çıkarılmasıyla başlar:

Bu son derece kibar kişileri esenlemeyecek misin? -dedi doktor Sugrañes, içten bir ültimatom verir havada. /s.8/ Benim açımdan -dedi Komiser Flores- bu, öhöm, öhöm, numune öneriye olur verdiği sürece öyle ciddi bir sakınca yok /s.15/. Ben de koşulsuz onayladım, aslında neye olur dediğimi de bilmiyordum ... /s.15/. Her

şey tamam, doktor -diye seslendi Komiser-. Bu, öhöm, öhöm, inciye de bizimle birlikte götürüyoruz ... /s.28/.¹⁵

Hastaneden çıkışın kısa süre öncesinde, diğer delillerle birlikte hastane bahçesinde futbol maçı yapmakta olan dedektifin, ne bir duş yapmaya, ne de yanına bir iki parça eşya almaya zamanı olacaktır ki, bu hazırlıksızlık, anlatı boyunca dedektifi en uygunsuz durumlarda bırakır:

Ve birkaç kişisel eşyayı toplamama bile fırsat bırakmadan ayaklandılar, hoş, eşyalarını alamamam büyük bir kayıp sayılmazdı ya, ama daha kötüsü, bana duş yapacak zaman da tanımamışlardı ve çok geçmeden ortalığa saçtığım leş gibi koku, korna, siren sesleri arasında ve sarsıntılarla bir saatten biraz daha fazla sürede bizi kent merkezine ve en sonunda bu bölümün de sonuna ulaştıran devriye arabasının her yerine sindi.¹⁶

Hastaneden pek hazırlıksız ayrılmak zorunluğu, *El laberinto de las aceitunas*'da da çıkar okurun karşısına, üstelik bu kez oradan ayrılışı, bir önceki kadar bile planlı programlı değildir; Flores ve adamlarınca yaka paça kaçırlıverir bir gece hastane bahçesinden, gül fidanlarına dadanan zararlı böcekleri ayıklarken:

Birkaç saniye sonra iki iri yarı gölge üstüme çullandı ve hep birlikte yere yapıştık, bağıramayım diye de suratımı toprağa gömdüler. Ellerimi bağladıklarını ve ağzımı kapadıklarını duyumsadım ve her türlü direnişin boşa gideceğini bildiğimden, pis bir paçavra ağzımı tıkamadan önce, son kalan gücümü gübre ve böcekleri tükürmeye harcadım.

(...), beni paketler paketlemez, gül ağaçlarına aldırmadan sürüklediler, tımarhane duvarından aşırıldılar ve uçurdular, ben de bahçeyi çevreleyen otoyolun sert zeminine kemik torbası gibi düşüverdim ..." "İşte böyle onursuz bir biçimde, arka kapısı içeriden açılan arabaya değin çekildim ve bana hiç de yabancı gelmeyen bir ses buyruk verdiği sırada içeriye atılıverdim."¹⁷

¹⁵ MENDOZA, Eduardo: *El misterio de la cripta embrujada*, Barcelona, Editorial Seix Barral, Biblioteca de Bolsillo, 1979

¹⁶ A. e., s. 28

¹⁷ MENDOZA, Eduardo: *El laberinto de las aceitunas*, Barcelona, Editorial Seix Barral, 1982, s. 8, 9.

Dedektifin her iki romanda da, farklı koşullarda da olsa, akıl hastanesinden Komiser Flores tarafından çıkarılışıyla başlayan serüvenleri, bir dizi akıl almaz olayın ardından, yine Komiser Flores eliyle akıl hastanesinde sonlandırılacaktır. Ancak birinde Doktor Sugrañes'ten teslim alınan emanet, yine doğrudan ona teslim edilirken, diğer kez tımarhaneden çıkarılışı denli trajikomik biçimde, aynı yoldan ve aynı şekilde iade edilir.

Her iki romanda da aynı dinsel resim çizilir: Yatılı Rahibeler Okulu ve Kasaba manastırı. Her iki dinsel uzam, anlatının akışına yön vermesi açısından önem taşır. *El misterio de la cripta embrujada*'nın Rahibeler Okulu, olayların başladığı ve sonlandığı, dolayısıyla dedektifin de özgürlüğünün başlangıç nedeni ve sona erdiği yerdir. Anlatının bütününe yayılır. *El laberinto de las aceitunas*'da karşımıza çıkan kasaba manastırı, anlatının son bölümlerini kaplar, ancak bütün karmaşanın kilit noktası ve çözümlendiği yerdir. Dedektifin her iki serüvende de olayları sonuca ulaştırdığı yer, bu dinsel mekânlardır: Rahibeler Okulu'nun kilisesindeki gömüt taşının ardında uzanan labirente, planlanmış bir çabayla girer. Kasaba manastırının katakompları ise tümüyle rastlantısal olarak ortaya çıkmıştır, doğal olarak dedektifin buradaki araştırmaları da el yordamıyla olur.

Gerek Okul'un labirentinde, gerek manastır gömütlüğünde, dedektif açısından bilinçli bir çabadan söz edilemez. Araştırmalarının kendini nereye ulaştıracadığından habersiz ilerleyen dedektif, her iki mekânda da içine düştüğü güç durumdan, Komiser Flores tarafından, ilkin kurtarılır, hemen ardından da geldiği yere, tımarhanesine yollanır.

5.2.Sosyal sınıflar arasındaki farklar:

"*La verdad sobre el caso Savolta*, yazarı tarafından, yirminci yüzyılın ikinci on yılının zor yılları boyunca Barcelona'da bir arada varolan tüm sosyal sınıfların gösterilmeye çalışıldığı, büyük bir sosyal mozaik gibi sunulur." ¹⁸

"*La verdad sobre el caso Savolta*'da iki egemen sosyal sınıf bir arada yaşar: İnişte olan aristokrasi ve yükselişte olan kentsoylu sınıf."¹⁹ Bu "sosyal mozaikte", aristokrat ve kentsoylu sınıfın, işçi sınıfı, yoksul kesim, daha da ötesi, orta sınıfla olan farkı bile çok belirgindir:

Leprince'i almak üzere evine gittim. Neredeyse giyinmişti, onu görünce, Cortabanyes'in, varsılların bir başka dünyaya ait olduklarını ve bizim asla onlara benzemeyeceğimizi, onları anlayamayacağımızı ya da onlara öykünemeyeceğimizi söyleyerek beni uyardığında ne demek istediğini kavradım.
20

La verdad sobre el caso Savolta'da, her türlü deliğe girip çıkan ve en acımasız aşağılanmalara uğrayan sefil Nemesio Cabra Gómez'den, Leprince'in evinde verdiği partiye davet edilen ve davete yanıt veren kralla kraliçeye değin, aradaki her türden sosyal sınıfın üyeleri de geniş bir yelpazede sunulur.

El misterio de la cripta embrujada ve *El laberinto de las aceitunas*'da ise anlatıların kahramanı olan anlatıcı dedektif ve onunla birlikte anlatıda yer alan ikinci derece kişilerin eylem ve yaşam alanları, genellikle yoksul kesimin uğrak yerleri olur: Dedektif kimileyin metroda geceler, kimileyin pisliği ve sefilliği akıllara durgunluk veren bir pansiyonda. İçinde bulunduğu en iyi koşullar, genç ve sürgün bir kasaba

---

¹⁸ MICO, s. 195, 196.

¹⁹ A. e., s. 98

²⁰ MENDOZA, *La verdad sobre el caso Savolta*, s. 100

öğretmenin evinde kendisine sunulan temiz yatak çarşaflarıyla, gösteri dünyasının yine genç bir üyesinin evinde sunulan divan olacaktır. Bu genelleme anlatı boyunca, yalnızca olayın çözümünün gereksediği durumlarda kesintiye uğrar ve dedektif pek seyrek olarak zengin evlerine, gösterişli iş yerlerine girip çıkar.

Dolayısıyla, *La verdad sobre el caso Savolta*'da karşılaştığımız aristokrat ve kentsoylu sınıfın gösterişli dünyasına ait pırıltı, *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas*'da, yoksulların dünyasının gülmece ögesiyle bir arada sunulduğu trajikomik bir görünüme bürünür.

5.3. Kişi:

El misterio de la cripta embrujada'da ve *El laberinto de las aceitunas*'da, adsız dedektifle doğrudan ilişkili olan kişiler, iki romanda da yinelenir: Akıl hastanesi başhekimi Doktor Sugrañes, tımarhanenin delileri, polis komiseri Flores, dedektifin kız kardeşi Cándida. Anlatılara konu olan diğer kişiler zengin bir çeşitlilik gösterir: *El misterio de la cripta embrujada*'da saygın bir dinsel eğitim kurumunun kendisi gibi saygın rahibeleri, şantajcı bir katil, çok yoksul ve çok dindar bir bahçıvan, çok zengin ve çok güzel bir genç kız, daha az güzel ve ancak kendini geçindirebilen bir başka genç kız, varsıl ama namussuz ve çıkarıcı bir işadamı, zavallı bir dişçiyle karısı ve onların zavallı kızı, küfürbaz pansiyon görevlisi, ahlaksız büfe sahibi, metro hırsızları. *El laberinto de las aceitunas*'da da bu görüntü en az diğeri denli çeşitlidir: Gösteri dünyasının üyeleri, uyanık bir otel görevlisi, hafiften aklını yitirmiş, pek yoksul ve pek sevimli ihtiyar bir tarihçi, güzel bir genç kadın, katiller, dedektifin yerine ölen zavallı bir garson, uçuk kaçık bir gazeteci kız, yalan söyleyen bir hizmetçi kadın, iş dünyasının kodamanları, fırsatçı bir han sahibi, bir manastırın, hemen tümü yüz yaşına merdiven dayamış rahipleri, Amerikalı teknisyenler, sivil koruma görevlileri.

Katiller, para peşinde tehlikeli işadamları, üçkâğıtçı pansiyon ve otel görevlileri, dinsel eğitim kurumunun rahibeleri ve bir manastırın rahipleri, güzel kadın, iki romanda da yinelenen öğelerdir. Dedektifin her iki serüveninde de en belirgin olarak yinelenen kişiler, iki farklı güzel kadındır, ancak bu kadınların dedektife serüvenlerinde eşlik etme süreleri ve işlevleri farklıdır.

El misterio de la cripta embrujada ve *El laberinto de las aceitunas*'da gördüğümüz deli, polis ve yoksul tiplmelerine *La verdad sobre el caso Savolta*'da da rastlıyoruz, ancak anlatıların geçtiği zaman dilimleri ve romanların türleri bakımından, deli, polis ve yoksulun söylemleri ve devinim alanları farklı; Nemesio Cabra Gómez, adsız dedektifin gözlem yapma, çözümlleme ve sonuca ulaşma yeteneğiyle karşılaştılamayacak denli zavallı ve ileri derecede bir deli. *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas*'da Komiser Flores okur karşısında alaya alınırken, *La verdad sobre el caso Savolta*'nın Komiser Vázquez'i, polis kurumunun onurlu, kendini görevine adanmış, ciddi bir elemanı, ama aynı zamanda güçlülerin oyunlarına karşı koyamayan kısıtlanmış ve etkinliği neredeyse sıfır derecesine indirilmiş bir kurban rolünde. Yoksul sınıflar arasındaki fark ise, yirminci yüzyılın Barcelonası'nın ikinci on yılında içinde bulunduğu sosyal şartlarla, Franco sonrası Barcelonası'nın sosyal koşullarının ayırdından kaynaklanıyor. Bu durumda yoksulların uğrak yerleri, söylemleri ve hareket biçimleri farklılıklar gösteriyor.

5.4.Uzam:

El misterio de la cripta embrujada'da anlatıcı-dedektifin hareket etmek zorunda bırakıldığı dar alan, - Barcelona'nın yoksul semtleri, ara sokakları, fuhuş yuvaları, pis pansiyonları - *El laberinto de las aceitunas*'da dedektif açısından biraz daha

genişleyecek ve konfor sunacaktır: Dedektif bu kez yaşamında bir ilk olarak uçağa biner ve gene yaşamında bir ilk olarak bir başka kente, Madrid'e gider. Madrid'de gittiği - gönderildiği - otel, Barcelona'da kaldığı pis pansiyona göre kuşkusuz daha konforludur. Sokak kaldırımları ise Madrid'de de aynıdır ve kendini pek yorgun hisseden dedektif, günün pek işlek bir saatinde, kaldırımların sunduğu konfordan yararlanarak yere uzanıverecektir. Ancak kenti bilmemesinin verdiği rahatsızlık, hareketlerinde kısıtlama da yaratır; zamanını değerlendirmek için nereye gideceğini bilemez. Dedektif için iç dünyasında en belirleyici olan, akıl hastanesi / dış dünya karşıtlığıdır ve dış dünyanın ona sunduğu koşullar ne olursa olsun, özgür olmak adına kabullenmeye hazırdır. *La verdad sobre el caso Savolta*'nın delisi Nemesio Cabra Gómez için ise durum farklıdır, onun hastane koşulları adsız dedektife göre çok ağırdır, bir hücrede tutulmaktadır ve içinde bulunduğu koşullar da, dedektifin ona göre çok daha rahat olan koşullarıyla karşılaştırılmaz:

Ama hasta ayağa kalkmıştı ve iki eliyle, dizlerinin üstüne düşen komiseri omuzlarından kavramıştı. Hasta yüzünü polislin kulağına yapıştırdı ve birkaç sözcük mırıldandı. Doktor Flors içeri girmişti ve Komiser'i, yumuşak zeminde etkisiz duruma getiren kısıkaçtan kurtarmak için deliyle mücadele ediyordu. İki hastabakıcı geldi ve üçü birden Nemesio Cabra Gómez'i Komiser'in üstünden kaldırdı.

- Duşlara götürün - diye buyurdu, Doktor Flors.²¹

Dedektifin beş parasız, aç, sefil halde kendini içinde bulduğu rahatsız ortam, bir anlığına tımarhane çatısının güvenliğini ve odasının temizliğini özlemesine neden olsa da, bu duygu yerini büyük bir hızla özgür olmanın hazzına bırakır:

Bir yandan yatağın üstünde cirit atan hamam böceklerini ezerken, hastanenin hijyenik hücrelerini düşünmekten kendimi alamadım ve itiraf ediyorum, bu

---

²¹ A. e., s. 133

çağsama beni sarstı. Ama derler ki, özgürlükten daha büyük bir nimet yokmuş ve tam da şimdi keyfini sürerken, onu aşağılamanın anlamı yoktu.²²

Dedektif tumarhaneden, bir amacı gerçekleştirmesi koşuluyla çıkarılır. Hem kuvvetli hayatta kalma içgüdüğü, hem şiddetli özgürlük arzusu, hem de kendisine verilen görevi başarma ve böylece kendini özellikle Komiser'e kanıtlama isteği, onun, dış dünyanın sunduğu özgürlüğün ve diğer nimetlerin tadını olabildiğince çıkarmasını sağlar. Nemesio Cabra Gómez açısından ise durum biraz farklıdır, onun salıverilmesi bile, pek trajik durumunu gözler önüne serer:

(...) Kıvrımlı geçitlerde yürüdüler. Bahçeye açılan pencerelerin önünden geçerken, Nemesio Cabra Gómez güneşin yakıcılığını duyumsadı, gözleri kamaştı ve yüzünü cama yapıştırarak, göğü ve delilerden birinin karınca yuvalarını tıkadığı bahçeyi seyre daldı. Görevli, hortumla dürttü onu.

- Yürüsene, neyin var senin?
- O delikte aylar geçirdim.
- O zaman bir saçmalık yapmaya kalkma, yoksa oraya geri dönersin.²³

Özgür zamanlarında, gerek Nemesio Cabra Gómez, gerek dedektif, çözümlenmeleri için kendilerine verilen bir görevi yerine getirmeye çabalar ve her ikisi de polisle işbirliği yapar. Aralarında bu açıdan bir koşutluk var gibi görünse de, dedektif buyrukları Komiser Flores'den alırken, ötekini göreve yollayan, kendini tanıtmayan bir yabancı ve birkaç anarşisttir. İki deli arasındaki önemli bir başka ayrım ise, dedektifin geçmişteki toplum dışı davranışlarından dolayı akıl hastanesine kapatılıp, aradan beş yıl geçtikten sonra polisiye bir görevle hastaneden çıkartılacak ve görev bitiminde yeniden oraya döndürülecek olmasıdır. Nemesio ise önce kendisine verilen görevi tamamlar, sonra aklını kaybederek akıl hastanesine konur. Yani Nemesio

---

²² MENDOZA, *El misterio de la cripta embrujada*, s. 39

²³ MENDOZA, *La verdad sobre el caso Savolta*, s. 150

Cabra Gómez açısından akıl hastanesi, serüvenin sonu, dedektif açısından ise serüvenin başlangıcıdır.

İki deli açısından bakıldığında, anlatı zamanlarının farklı olmasına karşın, her ikisi de kendilerini sokakların ıssızlığında ve karanlığında tehlike içinde duyumsasa da, nereye sığınacaklarını, nerede geceleyeceklerini, kimlerden korkmaları gerektiğini bilirler. Kent sokakları yuvaları gibidir, bütün ara sokaklarını, kuytularını bilirler. Sokak onlar için özgürlük demektir.

BÖLÜM 2

6. LA VERDAD SOBRE EL CASO SAVOLTA

NEMESIO CABRA GOMEZ

Nemesio Cabra Gómez'in, Savolta davasında uzun zaman gerçeği bilen tek kişi olduğuna değinmiştik. Bunun önemi şuradadır: Öykünün belkemiğini oluşturan polisiye bir olayda, bütün kuşkulu kişiler ve polisin doğrudan kendisi bilginin dışında bırakılırken, öyküde oldukça geri planda yer alan bir akıl hastası, sefil bir varlık, olayı çözümleyecek bilgiye sahiptir. Ancak kendisi de bunun ayırında değildir.

Polisin Nemesio'yu dikkate almamasının nedeni, onun görünüşü ve bıraktığı etkidir. Bu görünüşteki birisi hiç de güven verici değildir, söyledikleri de kulağa pek inandırıcı gelmez. Komiser Vázquez'in amacı, onu başından savabilmektir. Üstelik daha görmeden, peşin hükümlüdür onun hakkında:

- Birisi sizi görmek istiyor. Görünüşe göre alışılmış biri değil.
- Ne istiyor? Kimmiş?
- Sizinle konuşmak. Ödün vermiyor. Adı Nemesio Cabra Gómez.

- İyi. Biraz bekletelim, bırakalım da konuşmasına çeki düzen versin.
- Ne mene biri bu Nemesio Cabra Gómez? - diye sordu Komiser Vázquez. Sekreter yüzünü buruşturdu.
- Çok kısa boylu, esmer, sıksa, pis, traşsız...
- İşsiz bir işçi herhalde - dedi Komiser.
- Öyle görünüyor efendim. Gazetelere bir göz gezdirdikten ve bir gece önceki olaydan söz edilmediğini gördükten sonra, Komiser Vázquez muhbirin içeri alınmasını istedi.²⁴

Bu, Nemesio'nun sahneye ilk çıkışıdır. Ama daha baştan işler yolunda gitmez.

Vázquez onu görmeden kararını vermiştir, gördüğünde de değişen bir şey olmaz.

Komiser, Nemesio'nun doğru söylediğini anladığında ise, iş işten geçmiştir:

- Ne konuşmak istiyorsun benimle.
- İlginizi çekecek şeyler, Komiser.
- Jurnalcıları dinlemiyorum - diye uyarıda bulundu Komiser Vázquez-. Rahatsızlık veriyorlar ve işe yarar bir şey de söylemiyorlar.²⁵

Nemesio kovulacağını anlayınca ilk kozunu oynar:

- Dokuz aydır işsizim.
- Kim sana yiyecek veriyor? - diye sordu Komiser. Nemesio Cabra Gómez gülümsedi. Peltek peltek konuşuyordu. Omuz silkti. Komiser Vázquez sekreterine döndü.
- Bir işsize bir parça ekmekle sütlü kahve ikram edebilir miyiz?²⁶

Pajarito de Soto'yu kimin öldürdüğünü bildiğini açıkladığında, Komiser Vázquez tarafından ilgilenmediği gerekçesiyle geri çevrilse de, Nemesio Cabra Gómez kolay pes edeceğe benzemez:

- Beni ilgilendirmiyor.
- Bu bir cinayet ve cinayetler polisi ilgilendirir, yalan mı?
- Dosya kapanalı günler oldu. Geç kaldın.

---

²⁴ A. e., s. 109, 110, 111.

²⁵ A. e., s. 111

²⁶ A. e., s. 111

- Öyleyse yeniden açmak gerekecek. Mektupla ilgili bildiklerim var.²⁷

Nemesio Cabra Gómez'in ısrarcılığının nedeni boşuna değildir. Polisle zaman zaman kendi çıkarı için işbirliği yaptığı halde, polisten fazlasıyla çekinen bu adamın inadı, aslında kendi yaşamıyla ilgili yapılmış bir pazarlık yüzündendir. Yani yine kendi çıkarı söz konusudur ve pek de bir şey bilmediği halde, amacı polisin ağzından laf alabilmek ve bu bilgileri anarşistlere ulaştırarak, karşılığında kendi yaşamını sürdürebilmektir.

6.1.Delilik belirtileri:

(...) Ben düzenin aşığıyım Komiser, ölülerimin üstüne yemin ederim, huzur içinde yatsınlar. Sözüm yeterli değilse, Tanrı şahidimdir. Köyümden ayrıldım, çünkü fazlasıyla isyan vardı. Artık Tanrı'nın istencine saygı gösteren yok, bu durumda biz düzeni kuranlar önlem almazsak, O da bize büyük bir ceza vermek zorunda kalacak.²⁸

Nemesio hem üstü kapalı Komiser'e gözdağı verir, hem de Tanrı'yla pek içli dışlı oluşunun imlerini. Israrcı tavrı, Komiser'in ödün vermez tutumu karşısında yavaş yavaş çözümlere güvensizliğe dönüşür. Düzen adamı olduğunu durmaksızın yineler. Kozlarını oynamıştır, zaman onun için geriye doğru işlemektedir, kontrolünü kaybeder:

- Bana böyle davranamazsınız Komiser, ben düzen adamıyım.
Nemesio Cabra Gómez titriyordu ve parmaklarını çatırdatıyordu. Masanın üstüne abandı.²⁹

---

²⁷ A. e., s. 116

²⁸ A.e y., s. 118

²⁹ A. e., s. 121

Nemesio'nun akıl hastanesinde kapalı tutulduğu bölüm, binanın geri kalanına göre daha karanlık, üstünde sağlam soluk kalın kapılar bulunan bir geçittir. Hücresinde hiç eşya bulunmaz, zemin ve duvarlar yumuşak bir malzemeyle kaplanmıştır, pencere yoktur. Deliliğinin belirtileri, kapatıldığı akıl hastanesinde, Komiser Vázquez kendisini görmeye gittiğinde tümüyle belirgindir, elbiseleri paralanmıştır, saçları dağınıktır, gözleri sabit bakar:

- Çağırımı aldınız demek Komiser?
  - Evet, görüyorsun buradayım.
  - Bir dost sizi görmeye geldi, değil mi Komiser?
  - Evet, bir dostun.
  - Biliyor musunuz, O, İsa'ydı.
-
- Her şey yazıyor orada... mektupta: Bulun onu, mektup size Pere Parells'i kimin öldürdüğünü söyleyecek. Bunu söyleyen ben değilim, Komiser. İsa benim ağzımdan konuşuyor. Biliyor musunuz, geçen gün hücremde parlak bir ışık gördüm, duvarları delip geçiyordu; kör olmamak için gözlerimi kapamam gerekti..., açtığımda, O tam önümde duruyordu, tıpkı şimdi sizin durduğunuz yerde, Komiser, sizin durduğunuz gibi, üstünde Magdalena'nın armağanı olan beyaz çarşaf vardı. Gözleri kıvılcımlar saçıyordu, sakalındaysa yıldızlar kadar ışıklı noktacıklar vardı, ellerinde de, kuşkucu aziz Tomas'a görüldüğü zamanki yaralar.
  - Haydi, bana mektuptan söz et Nemesio.
  - Hayır. Bu mektuptakinden daha güzel Komiser, hem de daha ilginç. Ben yere kapanmıştım, ne yapacağımı bilmez haldeydim, yalnızca şunları yineleyip duruyordum: "Efendim, ben, zavallı hücreme gelerek onurlandırmanıza değer biri değilim", O da bana kutsal yaralarını ve güneşi andıran dikenli tacını gösterdi ve benimle, hücrenin her köşesinden gelen bir sesle konuştu. Doğru söylüyorum Komiser, aynı anda hücrenin her köşesinden geliyordu ve her şey ışık içindeydi. Ve bana şöyle dedi: "Sosyal birlikten Komiser Vázquez'i bul. Ona bildiğin her şeyi anlat, seni buradan çıkaracak". Ben de onu şöyle yanıtladım: "Ama beni burada kapalı tutarlarken, çıkmama izin vermezlerken, nasıl Komiser Vázquez'i bulmaya gidebilirim Efendim?" O da şöyle dedi: "Ben polis merkezine gider ve buraya gelmesini söylerim, ama bildiğin her şeyi ona anlatmalısın". Ve beni karanlıkta bırakarak gitti, o gittiğinden beri de karanlık içindeyim.³⁰

---

³⁰ A. e., s. 132, 133.

Nemesio Cabra Gómez, korkarak gitmeye kalkan komiserin üstüne çullanarak onu yere yıkacak ve şiddetle sarsacaktır. Bu davranışının sonucu da soğuk duşlara götürülmek olur.

Nemesio, Komiser Vázquez'in sürgünde olduğu dönemde ona bir mektup gönderir. Tarih kısmına da "Barcelona, Tanrı'nın yılı, 1918, 12 Temmuz Rahmet günü"³¹ yazar.

Aynı mektup, Tevrat'tan dizeler ve Nemesio'nun hergün İsa'yla görüştüğüne değgin iddiasını içerir. Mektubun sonuna eklediği bir dipnotta ise, Nemesio şunları yazmaktadır:

Bu mektubu bir ulaktan alacaksınız. Ona soru sormayın ve gözlerinizi gözlerine dikmeyin, yoksa gideremeyeceğiniz bir acı içinde kalabilirsiniz.³²

Dinsel saplantıları, akıl hastanesine girmeden önce de belirgindir. Pajarito de Soto'ya, köyünden ayrılıp Barcelona'ya gelişinin nedenini, "bu kentteki ahlak çöküşünün diğer kentlere göre daha fazla oluşu şeklinde açıklar. Kendisi de özel görevlidir."³³

"Yukarıda dostlarım var", der Soto'ya. "Hükümette mi?", sorusunaysa, şu yanıtı verir:

"Daha yukarıda bayım, çok daha yukarıda. Bu insanlar sapkınlık içinde yaşıyor. Bu, ışığın karanlıkla savaşımı, ışık da benim."³⁴

---

³¹ A. e., s. 160

³² A. e., s. 161

³³ A. e., s. 200

³⁴ A. e., s. 197

Nemesio akıl hastanesinden çıkacağı gün, başhekim kendisine üst baş verir, delinin ilk yaptığı ise, bir ormana gizlenerek üstündekileri çıkarıp atmak olur. Akıl hastanesinden çıkışının ardından da, polis kuvvetlerince iki kez tutuklanacak ve hapse atılacaktır; birinci neden, yere atılmış sigaralardan çıkardığı tütünle purolar hazırlayıp, bunlara havana purosü süsü vererek satmasıdır. İkinci neden de, kilise manastırında, çırılçıplak dilenmesi olur.

Nemesio Cabra Gómez 'bir keçi gibi delidir'. İspanyolca'da keçi anlamına gelen 'cabra' sözcüğü, kişi betimlemesinde kullanıldığında, keçi gibi deli olmak anlamına gelir. Böylelikle, *La verdad sobre el caso Savolta*'da, Nemesio Cabra Gómez'in deliliğinin ipuçlarından birisi de, adındaki 'Cabra' ile verilir.

6.2.Nemesio Cabra Gómez'in dili ve sıfatları:

Nemesio Cabra Gómez, *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas*'ın deli dedektifi gibi bir dil cambazı değildir kuşkusuz, ama yaşamla arasında kurduğu sıkı bağlar, onu türlü aşığılanmalar, gözdağları karşısında ya da canına kastedilme durumlarında, gerekli ve yaşamsal sözcükleri bulup, bunlarla yerli yerinde, amacına hizmet edecek tümceler kurmaya yönlendirir. Kimileyin karşısındakini oyalayıp, durumu kurtarmaya yönelik amaç taşıyan dil kullanımı, kimileyin ustaca bir kurnazlıkla ağızdan laf almaya, kimileyin yaşamı sürdürmeye yönelik çabalara, zaman zaman da ortalığı yatıştırmaya hizmet eder. Nemesio'nun bir centilmen gibi konuştuğu da olur:

- Sözlerinizi yumuşatın beyefendi - diye araya girdi sessiz müşteri.³⁵

---

³⁵ A. e., s. 171

Bu sözler, bir tavernada zaman geçirmekte olan Nemesio Cabra Gómez tarafından, tavernada çalışan fahişeye taverna sahibi arasında geçen sövgü dolu konuşma üstüne, taverna sahibine söylenir. Nemesio taverna sahibini, fahişeye karşı nezaket çerçevesinde davranmaya davet etmektedir. İlk yanıt kadından gelir:

- Senin burnunu sokmaya hakkın yok sıçan! - diye hırladı Rosita.
- İzninizle, tek yapmak istediğim adaleti sağlamaktı - diye özür bildirdi müşteri.
- İstedğin yerde istediğini sağla soytarı! - dedi tavernacı tezgâhın üstünden yarı beline kadar sarkarak -. Senin gibi böcekler işimin saygınlığını azaltıyorlar. Bütün öğleden sonra buradaydın, bir kuruş harcamadın; öyle çirkinsin ki, sarhoşları bile korkutursun, üstüne üstlük can sıkıyorsun. Bu türden hakaretlere uğrayan müşteri, doğal görünümünün ortaya koyduğundan daha fazla bir üzüntü belirtisi göstermedi.
- Pekâla, sinirlenmeyin. Gidiyorum.³⁶

Görünüşe göre Nemesio aşağılanmalara alıştıktır, hakaret dolu sözler karşısında, tavrını diliyle ortaya koyar. Aynı gün aynı yerde, taverna sahibi tam da Nemesio'yu parçalamak üzereyken, pek ciddi ve varsıl görünümlü, yaşlıca bir beyefendi onunla görüşmeye geldiğinde de- ziyaret Nemesio açısından beklenmediktir, ne adamı tanır, ne de böyleleri kendisiyle iş konuşmaya gelmişlerdir daha önce - pek saygın tavrını korur:

- Adın ne senin? - diye sordu.
- Nemesio Cabra Gómez, Tanrı'nın ve sizin hizmetinizdeyim.
- Öyleyse bizi kimsenin rahatsız etmeyeceği bir masaya oturalım. İş konuşacağız.³⁷

Taverna sahibi, Nemesio'nun bir hırsız olduğunu açıkladığında da - suçu, Rosita'nın verdiği sosisleri yemektir - istifini bozmaz ve yanıt vermez, Rosita'ya fısıldar:

Günün birinde zengin olacağım Rosita ve Lütufkâr Bakire'nin huzurunda yemin ederim ki, o gün gelip çattığında seni buradan çekip çıkaracağım ve namuslu bir hayat yaşatacağım.³⁸

³⁶ A. e., s. 171, 172.

³⁷ A. e., s. 173

Ancak diliyle davranışları koştur değildir; varsıl görünümlü beyefendiyle konuşurken sözcükleri dikkatle seçtiği doğrudur, ama bunu yaparken bir yandan da yemekle dolu ağzını gösterir.

Bu adsız kişi, Nemesio'yu fahişe ve taverna sahibinin gözünde yüceltmişe benzer, ona saygıyla davranmaktadırlar. Ona yöneltilen sıfatlar da birdenbire değişikliğe uğramıştır. Rosita, "ruhum" diye seslenir ona, tavernacı ise sırtmakta ve Rosita'nın sözlerini başıyla onaylamaktadır. Nemesio bundan hoşnuttur, sessizce adsız kurtarıcısının kendisine ısmarladığı yemeğini bitirir, ayağa kalkar ve tek söz etmeden kapıya yönelir. Rosita telaşlanmıştır, onu durdurmaya yönelir. Nemesio ceplerini karıştırır, bozuk para çıkarır - kuşkusuz yabancınn verdiği - ve Rosita'ya uzatır. "Senin için döneceğim"³⁹, der.

Nemesio, kendisine yöneltilen tüm olumsuz davranışlara, hakaretlere, sövgülere alçakgönüllülükle boyun eğer. Korkaktır, siner ama kaçmaz. Alçakgönüllülüğü, yaşamını tehlikeye karşı koruma altına aldığı bir savunma mekanizması gibidir.

Sokakların dili hiçbir zaman onurlu değildir. Karşılama şekli genellikle aynıdır:

- Odaya sızan şu iğrenç böceğe de bakın arkadaşlar - diye esenlediler onu.
- Bana solucan gibi geldi - dedi öteki, sağ kaşından üst dudağına inen bir kesik yarasının ayırdığı küçük gözlerini yeni gelene dikerek.
- İyi bir böcek ilacı kullanmak gerek - diye imledi bir diğeri bıçağını çıkararak.⁴⁰

Nemesio Cabra Gómez'in bu aşağılanmalara yanıtı, yerlere kadar eğilerek ve dişsiz ağzını açıp sırtarak karşılık vermek olur. Pajarito de Soto'yu bulduğu tavernanın

---

³⁸ A. e., s. 174

³⁹ A. e., s. 183

⁴⁰ A. e., s. 190

sahibi de "sıçan" diye karşılar onu. Nemesio'nun yanıtıysa, "İstedğim birazcık misafirperverlik"⁴¹ olur.

Pajarito de Soto'nun, herkesin gerçek bir sıçanmış gibi davrandığı bu yabancıya karşı takındığı tavır dikkat çekicidir ve diğerleriyle zıtlık içindedir, yine de gazetecinin o sırada sarhoş olduğu gözden kaçmamalıdır:

- Buraya gelin, siz, iyi yürekli adam, sizi bir içki içmeye davet ediyorum./
- Tavernacı, bu arkadaşına bir içki getirin!⁴²

Tavernacının Soto'ya yanıtı da, Nemesio'nun bir hayvan leşi olduğu şeklindedir.

Tehlike anında soğukkanlılığını yitirse de, en sağlam başvuru kaynağı gene dili olur.

Böyle durumlarda bir yandan fazlasıyla alçakgönüllü sözlerle tehlikeyi savuşturmaya çalışırken, öte yandan sıvışmanın yollarını tartar zihninde:

- İyi bakın bana, yıllardır tanıyorsunuz beni - diye ısrar etti Nemesio merdivenle arasındaki aralığı gözleriyle ölçerek (kurşunu yemeden kurtulamayacak kadar fazlaydı) -, ben açlıktan ölmüş bir adamım, onurlu bir zavallı. Kaburgalarımın helesini, bütün kemiklerimi sayabilirsiniz, Efendimiz'in Kutsal Kitapları'nın dediği gibi. Şimdi söyleyin bana, patronların ajanı olsaydım, böyle mi yaşardım, böyle aç mı dolardım? Sizin düşmanlığınızı kazanmak, kendi insanlarıma ihanet etmek ve intikam duygularını körüklemek ne işime yarar? Onlar benim için ne yapmışlar ki? Polise ne borcum var?⁴³

Nemesio Cabra Gómez'in dili, kurnazlığının da ifadesidir. Hayatta kalabilmek için başvurabileceği elindeki tek silah dilidir.

---

⁴¹ A. e., s. 196, 197.

⁴² A. e., s. 197

6.3. Sonuç:

Herkesin, özellikle de işbirliği içinde olduğu, farklı sosyal sınıf ve görevlerden kişilerin sandığı denli aptal değildir Nemesio Cabra Gómez. Üç belli başlı grupta işbirliği yapar Nemesio: Polis, işadını ve anarşistler. Hepsi de teslim eder kurnazlığını; Komiser Vázquez, sürgün dönüşü ve olayların bir çözüme ulaşmasının ardından, Miranda'ya açıklamalarda bulunurken şöyle der Nemesio için: "Akıllı bir tipti, zavallı Nemesio, artık öyle olduğuna inanıyorum."⁴⁴ Anarşistler "Göründüğünden akıllısın"⁴⁵ derler ona. İşadını Pere Parells de doğrular aklını kullanışını: "Bak, Nemesio, çok zekice davrandın, ..."⁴⁶

Diline ve davranışlarına yansıttığı pek alçakgönüllü hali onun zekâsının kılıfıdır, yaşamını sürdürme güvencesidir. Kuşkusuz çıkarı neredeyse oradadır Nemesio. Polisle işbirliğinin nedeni gerçekleri ortaya çıkarıp polise yardımcı olmak değildir.

Aslında Komiser'in ağzından laf alarak, anarşistlerin tehdit ettiği kendi yaşamını kurtarmaktır.

Anarşistlerle de gönülsüzce bir işbirliğidir giriştiği. Yaşamı tehdit altındadır. Ama belli belirsiz sezilen sessiz bir anlaşma vardır sanki onlarla arasında; o güne değin bu adamlara bilgi sızdırmak ve tehlikeleri bildirmek türünden çeşitli yardımlarda bulunmuş, karşılığında onlar da yaşamını bağışlamışlardır. Alınanla verilen pek de denk değildir. Aslında Nemesio elinden geleni yapar yaşamını tehdit eden bu adamlar için. Savolta cinayetiyle suçlanıp kurşuna dizilmeden önce, onları kurtarmak için

---

⁴³ A. e., s. 246

⁴⁴ A. e., s. 396

⁴⁵ A. e., s. 249

⁴⁶ A. e., s. 224

polise cinayet gecesi kendisiyle birlikte olduklarını haykırarak, ancak kimse onu dinlemeyecektir. Nemesio'yu akıl hastanesine yollayan olay da, anarşistlerin kurşuna dizilmeleridir. Pek kıt akıl dengesini, gördüğü manzara ve pişmanlık duyguları içinde yitirir.

İşadamıyla yaptığı işbirliği ise para içindir ve anarşistlerin ona karşı aldığı tavır da bu işbirliğinin düşmanca bir sonucudur. Ancak her ne nedenle belli grup ve kişilere bilgi aktarırsa aktarsın, amaç aynıdır: Yaşamını sürdürebilmek. Bu amaç çerçevesinde de gerekli olan her türlü oyuna başvurur: Aptalı oynar, dilini kullanır, kendince önemli gerçekleri saklayıp son anda ağzından çıkararak yine kendince kozlarını oynar.

Nemesio Cabra Gómez, kendisini sonuca götürebilecek bağlantıları kurmak konusunda oldukça başarılıdır. Pajarito de Soto cinayeti hakkında polisin ağzından laf alabileceğini düşünürken şu kesinlemeden yola çıkar:

Herkesin bildiği gibi, dürüst insanlarla suçluları birbirine bağlayan tek bağ vardır, o da polistir. Nemesio Cabra Gómez aptal değildi ve eğer yukarıdakiler polis aracılığıyla aşağıdakilere uzanabiliyorsa, aşağıdakilerin de aynı yoldan yukarıdakilere ulaşabileceğinin ayrımındaydı, kuşkusuz oldukça büyük çabayla ve beceriyle.⁴⁷

Amaçlarını gerçekleştirebilmek için kimlere başvurması gerektiğini bilir. Yaşamını sürdürebilmek için gerekli yerlerde gerekli kişilerle bağlantılarını kurmuştur. Polis merkezinde tanıdıkları vardır. Gerekler ya da tehditler zorunlu kıldığında, polise küçük hizmetler vermiştir. Bu sayede istediği zaman oraya girip çıkabilir. Kimseden saygı göremese de, hiç olmazsa polisten ve suçlulardan ona zarar gelmez.

Nemesio Cabra Gómez tiplemesinin öykü açısından ne denli önemli olduğunu söylemek, yanlış bir kesinleme olmasa gerek. Onun sahip olduğu bilgiyle birlikte anlatıdaki varlığı, romanın sahip olduğu karmaşık yapı içinde yer alan polisiye öykünün çatısını oluşturur diyebiliriz. Bu oluntular olayların gelişimini etkilemez belki, ama gerçekleşmemiş olması halinde, polisiye serüvenin akışı daha farklı olabilirdi. Komizer Vázquez de bunu kesinler:

Hiç Nemesio Cabra Gómez diye birinden söz edildiğini duydunuz mu? Hayır, elbette hayır. İşte bu adam size anlatacağım öyküde temel bir rol üstlenmiş durumda. Çünkü bu olaya dahil olanlar içinde - doğal olarak olayın kahramanları hariç - gerçeği sezmiş olan ilk ve uzun zaman boyunca da tek kişiydi.⁴⁸

7. ADSIZ DEDEKTİF

EL MISTERIO DE LA CRIPTA EMBRUJADA

El misterio de la cripta embrujada'nın adsız dedektifi, "özöyküsel"⁴⁹ (Tahsin Yücel, bu kavramı - intradieético - Gérard Genette'ten alır) anlatıcısı, kendi hakkındaki ipuçlarını, okurun alıştığı türden bir kişi betimlemesi gibi değil, dili ve edimleri yoluyla iletir anlatı boyunca. Bu yolla, anlatının merkezine yerleşen anlatıcı kahramanın kişiliğine değgin büyük bir ayrıntı bolluğu elde ederiz. Adsız dedektif - bir ad gereksediğinde, başhekimin soyadına başvurur - parlak bir zekâya ve gözlem gücüne sahiptir, belleği fotoğraf makinesi gibi çalışır, görüntüleri kaydeder, bu yolla gözlemlerini çerçevenin içine yap-boz parçaları gibi yerleştirir, eksikleri tamamlamak üzere plan yapar, uygular, çözümler ve sonuca ulaşır. Betimlerinde ayrıntıcıdır, bu da

---

⁴⁷ A. e., s. 257

⁴⁸ A. e., s. 396

⁴⁹ YÜCEL, Tahsin, *Anlatı yerlemleri, kişi/süre/uzam*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995, s. 30

ayrıntıcı gözlem becerisinin doğal sonucudur. Aynı zamanda nabza göre şerbet vermeyi ustalikle becerir, ne de olsa güç yaşamının ona öğrettiği hayatta kalma yollarından biridir yerine ve kişisine göre politik davranmak. Kendini son derece iyi tanır, korkularının, sınırlarının, yeteneklerinin ayırımındadır. Akıl hastanesinde geçirdiği beş yıllık süre boyunca gördüğü sağaltımın olumlu sonuçlarını, tehlike karşısında duyumsadığı korkuyu yenmek üzere kullanır ve başarılı olur. Doğumundan başlayarak hep güçlükler ve tehlikeyle iç içe geçmiş yaşamının ona öğrettiği bir şey daha vardır: Güvenmemek. Bu yüzden hep sakımlıdır. Güvenlik onun için önemlidir, ama özgürlük daha önemlidir, üstelik kimileyin tehlike anlamına gelse de. Barcelona'nın geceleri evsiz birine güven vermez, bir anlığına akıl hastanesindeki odasının güven verici sıcaklığını özler gibi olsa da, hemen geri döner özgürlüğün keyfini sürmeye. Pek çok kereler ufak bir bedel karşılığı polisle işbirliği yapmıştır, bu ufak bedel karşılığında, dedektifin dünyasında onun için hiç de yabancı olmayan suçluları satması alışılagediktir. Bu yüzden ona düşmanlık beslemeleri doğaldır, ancak polisten de anlayış görmez işbirliğinin karşılığında, tam tersi kendini kollamalıdır her an polise karşı. Özetle hiçbir zaman bir güvenlik ağı yoktur dedektifin çevresinde, üstelik onun için son derece önemli bir kavramdır güvenlik.

Dedektif güç durumlarda benzersiz gülmece becerisini harekete geçirerek, tehlikenin derecesini yumuşatır okurun gözünde. Aslında güç durumda kalmasına da gerek yoktur; gülmece ögesi yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Karşısındakinin eksikliklerini bulup çıkarmak onun için çok kolaydır, çocukluğundan başlayarak ayakta kalmasını sağlayan güç, bu eksikliklerden yararlanmayı bilmek olmuştur. Kendisine yakıştırılan aşağılayıcı sıfatlar onu hiç etkilemişe benzemez, onun için önemli olan sonuçtur. Toplum içinde, delilik belirtisi olarak ortaya koyduğu davranışlar, kendisini rahat hissetmesine neden olur. Ancak gerektiğinde kontrollü

olmayı becerir. Anlatının ilerlemesiyle eksikleri tamamlanan fiziksel görüntüsünün acımasılığı, düşlemleriyle çelişki sergiler.

Son derece karmaşık polisiye bir olayın çözümünde aklının doldurmaya yetmediği boşluklar - böylesine karmaşık bir labirentte kimileyin aklının karışması doğaldır - , şansının yardımı ve rastlantılar sonucunda anlam kazanır.

Dedektif her durumda başının çaresine bakabilir. Evi, parası, dostları, yatacak yatağı, yiyecek yemeği olmaması sorun değildir onun için. Gecenin tehlikelerini de ustalıklı savuşturur. Amacını gerçekleştirmek için yaptığı planın parçası olarak çok iyi kılık ve kimlik değiştirir ve bunu gerektiğinde kusursuzca kullandığı diliyle birleştirdiğinde, karşısındaki kim olursa olsun, inandırması pek güç olmaz. Aslında çoğu zaman da dilidir dedektifin yardımına koşan. Aklını ve gülmece becerisini öyle ustalıklı iletir ki diline, ona asla açılmayacak kapıların anahtarlarını ele geçirir. Kimileyin inatçıdır, kendisine gerekeni almadan bir adım atmaz, kimileyin zaman yitirmeden yeni seçenekler peşinde koşar, işine yarayacak her fırsatı kollar ve değerlendirir.

İçine düştüğü durum ne kadar ümitsiz olursa olsun, dedektif dayanma gücünü yitirmez, her koşulda bir çıkış yolu bulur. Güçlüklerle karşılaştığında, yine bitmez tükenmez gülmece duygusunu harekete geçirir, bir de düşlemlerini. Kötü kokularından arınmayı düşlediği pansiyon odası ona havuza dönüşmüş, içinde yapışkan maddelerin yüzdüğü bir banyo sunduğunda, günün birinde zengin olursa öyle büyük lükslerin peşinden koşmayacağına, ama en azından tek yıldızlı otellerden aşağısında da konaklamayacağına söz verir. Gülünç düştüğü hallerde de kendi kendine güler. Yer yer psikolojik değerlendirmelere başvurur, akıl hastanesinde

geçirdiği beş yıl dikkate alındığında bunun şaşırtıcılığı yoktur, yine de bu değerlendirmeler hiç de acemice yapılmış değildir.

Dedektifin akli tehlike durumlarında çok hızlı çalışır, baskı altında sıkışmış zekâ sıvışmaya yönelik işler. Ya yeni çıkış yolları üretir, ya da yardımına eski deneyimleri koşar. Yeri geldiğinde kendisinden beklenmeyecek - görüntüsü pek acınasıdır - fizik güce başvurur ve bunu akıyla birleştirerek kullandığından, başarıya da ulaşır. Gecelerin tekinsizliği, eli silahlı katiller, peşine düşen polis güçleri, hiçbir şey yıldırmaz dedektifi, çünkü özgürdür, bir de ne yapıp edip kendini kendine ve Komiser Flores'e kanıtlamak arzusuyla yanıp tutuşur. Burada da bir neden - sonuç ilişkisi vardır kuşkusuz: Başarı onu belki de özlemini duyduğu sürekli özgürlüğe kavuşturacaktır.

Dedektifin kendine göre bir dürüstlük anlayışı da vardır: Maddi olanakları olduğunda, - ki pek kıtır ve seyrek bunlar - bu olanakları yalnızca hedefinin gereksediği şekilde kullanır. Günlerdir yiyecek yüzü görmemiş midesi iştah açıcı bir yemek önerisiyle karşılaştığında şiddetle guruldasa da, amacını gerçekleştirmesini engelleyecekse hemen susturur sesini. Ya da bir şekilde üç beş kuruş geçmişse eline, kendine saklamaz da, bindiği taksinin sürücüsüne veriverir hemen. Böyle söylüyoruz, çünkü zorunlu değildir buna, her halde atlatabilir karşısındakini, parasız zamanlarında atlattığı durumlar da olmuştur, ama bunlar kuşkusuz yine hedefe ulaşmak için ustaca kullandığı yöntemler ve gerekli durumlardır.

Davranışları karşıtlıklar sergiler; yalnızca birkaç dakika boyunca gördüğü ve konuştuğu dünya güzeli bir yeniyetmenin intihar haberi üzerine gözlerinden birkaç damla yaş süzülürken ve insan güzelliğinin ve düşlerin gelgeçliği üstüne düşünceye

dalarken veya karnı zil çaldığı halde yoksul bir bahçıvanın kıt yemeğine ortak olmamak için tok numarası yaparken, küçük bir çocuğun elinden tren biletini kapmakta sakınca görmez, masum bir bahçıvanı da kendi yerine polislerin yayılım ateşine hedef yapar.

Hedefe giden yolda amaçlarını bir bir gerçekleştirirken, dedektif basit görünen ama son derece doğru sonuçlar veren yöntemlere başvurur: Kılık değiştirir; bu konuda da ustadır, çöp tenekeleri onun için bulunmaz nimettir, kimileyin pis bir pamuk yığını sakala dönüşür ve ona saygın profesör havası kazandırır, kimileyin çöpe atılmış boş kutular mücevher kutusu yerine geçer, karşısındakini inandırması zor olmaz, seçtiği kılığa uygun bir kimlik ediniverir hemen, hazırcevaplığı da güç hallerde yardımına yetişir. Öyle öyküler uydurur ki, inanırlıktan bu denli uzak oluşu neredeyse inanılır kılar uydurduklarını, karşısındakini afallatır, ne diyeceğini bilemez hale düşürür, inanmaktan başka çare bırakmaz. Rolden role girer, işadamı olur, radyo programı yöneticisi olur, durum ne gerektiriyorsa o rolün kılığını geçirir sırtına. Öylesine bir dil cambazıdır ki, konuştuğu kişinin sosyal konumuna ve konunun içeriğine göre kullanır dili.

7.1.Gözlem:

El misterio de la cripta embrujada'nın adsız dedektif anlatıcısı, o denli parlak bir gözlem yeteneğine sahip ki, gözlemlerinin sonrasında zincirleme tepki gibi gelen çözümlene ve buradan hareketle sonuca ulaşma becerisi, onu üç günlüğüne de olsa, çok değer verdiği özgürlüğüne kavuşturup, bilinmezlerle dolu bir öykünün merkezine oturtuyor.

Anlatının temelini, adsız dedektifin içine gülmece ögesinden bolca kattığı tadına doyumaz konuşmaları ve ayrıntıcı gözlemleri oluşturur. Gereksiz konuşmaz, harekete geçmez, yalnızca bakar ve çıkarımlarda bulunur. Gözlemlerindeki ayrıntıcılığı, beş yıldır akıl hastanesinde tutulan deli damgası yapıştırılmış birisi için oldukça hayrete düşürücü niteliktedir:

Holün dibinde, aziz Vicente de Paúl'un yontusunun sağında, yontunun kadesiyle halı kaplı merdivenin arasında - konukları - Doktor Sagrañes'in çalışma odasına girmeden önceki bekleme salonu vardı, alışıldığı üzere de bu bekleme salonunda Otomobil Klübü'nün üzeri tozla kaplanmış tarihi geçmiş dergilerinden başka şey yoktu, bekleme salonunun ucundaysa Doktor Sagrañes'in çalışma odasının kapısı vardı, eşlikçim bu ağır maun kapıyı tıklattı.⁵⁰

Dedektifin verdiği ayrıntı bolluğu, kurmakta pek heveslisi olduğu uzun cümleleri ve gösterişli söylemiyle birleşir çoğunlukla. Gözünden hemen hiçbir şey kaçmaz, aynı anda birçok şeyi bir arada görüp diline iletebilir. Başhekim'in odasında da, doktorun konuklarını okur için betimlemeye karar verdiğinde aynı yöntemi kullanır:

Ve şimdi betimleyeceğim şeyleri gördüm: Doktor Sagrañes'in masasının karşısındaki iki adet deri koltukta, yani Jaimito Bullón tekinin üstüne kakasını yapana değin deri olan, sonra bakışımı sağlamak için, her ikisine de makinede yıkanabilen leylak rengi yapay deri kaplanan koltuklarda iki kişi oturuyordu. Tekini anlatıyorum: Pencereye yakın olan koltukta, elbette diğerine göre yakın olan demek istiyorum, çünkü birinci koltukla - pencereye yakın olan - ötekinin arasında ayaklı bir kül tablası koymaya ayrılmış geniş bir boşluk vardı, güzel cam bir tabla, yaklaşık bir metrelik bronz bir sütunun üstünde otururdu, otururdu diyorum çünkü Rebolledo sütunu Doktor Sagrañes'in kafasında ayırmaya karar verdiğinden bu yana, her ikisi de, yani hem sütun hem de kül tablası kaldırılmış, yerlerine de bir şey konmamıştı, işte söylediğim gibi orada belirsiz yaşlarda bir kadın oturmaktaydı, hoş ben ona yıpranmış bir ellilik diyeceğim, tavrı ve yüz hatları soyluydu, ama sırtındakiler eski püsküydü, pliseli tergal eteğinin örttüğü dizlerinin üstünde el çantası niyetine, sap yerine sicim takılmış, boyu eninden uzun, tarazlanmış köhne bir ebe çantası tutuyordu. Söz konusu hanımefendi dudakları kapalı gülümsemekteydi, ama bakışları delici, kalın kaşları çatıktı, bu nedenle de alnını boydan boya geçen kusursuz yatay bir kırışığa sahipti, bunun haricinde alnı da teni gibi pürüzsüzdü, bu tende kozmetik yoktu, ama ince bir bıyığın gölgesi vardı. Bütün bunlardan bir rahibenin huzurunda bulunduğum sonucunu çıkardım, ki şahsen yapmış olduğum bu çıkarım hiç de yabana atılacak

⁵⁰ MENDOZA, *El misterio de la cripta embrujada*, s. 7

türden değildi, çünkü beni içeri tıktıklarında, rahibelerin en azından manastır sınırları dışında resmi giysilerini çıkarmaları usulden değildi, anlaşılan sonradan olmuştu bu, yine de bu sonuca varmamda göğsündeki küçük İsa'lı haçın, boynundan sarkan madalyonun ve kemerine doladığı tespihin yardımı olmadı değil. Şimdi de öteki kişiyi, ya da şöyle söyleyeyim, öteki koltukta, yani kapıdan girildiğinde kapıya yakın olanda oturamı betimleyeyim; orta yaşlarda bir adamdı, yaşı rahibeye yakındı, aslında Doktor Sugrañes'e de yakın diye geçirdim içimden, ama yine de bunda bir bit yeniği aramadım, kaba saba yüz hatlarının tarafımdan çok iyi tanınmıyor olmasının dışında sözünü etmeye değer başkaca bir özelliği yoktu, bu yüz hatları Komiser Flores'e benziyordu, kavramsal bir kesinlik gerekliyse, ona aittiler, aslında Komiser Flores'in *ta kendisiydiler* demek daha uygun olacak, hiçbir zaman Cinayet Soruşturma Ekibi'nden bir komiseri ya da herhangi bir varlığı - *mutatis mutandis* - yüz hatları olmadan düşünemeyiz, yıllardan beri kafasına sürdüğü merhemlere ve bitkisel ilaçlara karşın tümüyle kelleştiğini ayrımsayınca şöyle dedim ona:

- Komiser Flores, zaman size dokunmadan geçiyor.⁵¹

Dedektifin keskin gözlerinin titizlikle seçtiği ayrıntılar diline dökülürken, karşısındakinin duygularını okşayan ustaca bir söylemi de beraberinde getiriyor. Güzeller güzeli, her erkekçe arzulanan bir kadınmiş gibi davrandığı, gönül okşayıcı sözlerle pohpohladığı, "saçları sarı, etleri yeşilimsi, otobüs biletçisi veya başka türden memurları emmeye alışık tavırlı, kirpikleri gözkapaklarına yapışık, çürük dişli"⁵² ucube kız kardeş de dedektifin gözlem gücünden payına düşeni alıyor :

Merhaba Cándida - dedim, (...) Birisi - ne amaçla olduğunu Allah bilir - yeniyetmelik çağında kız kardeşime Juanita Reina'ya benzediğini söylemişti. Zavallılık inanmıştı, aradan otuz yıl geçmesine karşın hâlâ bu düşe sımsıkı yapışmış sürdürüyordu yaşamını. Elbette Juanita Reina'ya benzemiyordu, belleğim beni yanıltmıyorsa, Reina güzel ve gösterişli, tipik bir İspanyol kadınıydı, üzülerek söylüyorum, kız kardeşimde bu özelliklerin hiç biri yoktu. Tam tersi, üstünde yumrular olan bombeli bir alnı, kafası bir şeye takıldığında şaşılmaşan küçücük gözleri, domuz gibi basık bir burnu, bir yana kaymış çarpık bir ağzı, eğri büğrü, fırlak, sarı dişleri vardı. Bedeninden söz açmaya gerek bile görmüyorum: Dünyaya gelmesine neden olan alelacele ve özensiz bir doğumun fiziksel izlerinin acısını çekmişti hep, annem ümitsiz şekilde onu düşürmeye çalışırken, bir hırdavat dükkânının arka tarafında doğuvermişti, sonuç olarak da yamuk şekline sahip bir bedene, bu bedenle orantısız kısa ve çarpık bacaklara sahip olmuştu, bu görünümü ona büyümüş bir cüce havası veriyordu, (...) - Her zamankinden daha genç ve güzelsin.⁵³

⁵¹ A. e., s. 8, 9, 10.

⁵² A. e., s. 30

⁵³ A. e., s. 30, 31.

Dedektif, gördüğünü, fotoğraf makinesine yakın ayrıntı bolluğuyla kaydeden bir belleğe de sahiptir. Çevresinde dolaşması Komiser Flores tarafından yasaklanan ve daha önce hiç gitmediği bir bölgede bulunan Rahibeler Okulu'nun gece görüntüsünü uzaktan, okul ve bahçesini çeviren çitlerin berisinden müthiş bir ayrıntı bolluğuyla belleğine kaydeder ve bir dahaki kez kullanmak üzere edindiği bilgileri saklar. Komiser'in okula değgin anlattığı ve sözcüğü sözcüğüne hatırladığı bilgileri de kendi gördükleriyle karşılaştırıp doğruluğunu ölçer. Okula gizli yollardan giriş çıkışı sağlayabilecek delikleri keşfetmeye çalışır. Bu arada gecenin kör karanlığında okul bahçesinin bakımlılığı gözünden kaçmaz, bu denli iyi bakılmış bir bahçenin bahçivani olması gerektiği sonucuna vararak, ertesi gün bahçivanın ağzından kayıp kız olayına ilişkin laf almak üzere okula gider. Çıkarımında yanılmamıştır, okulun bir bahçivani vardır ve onu, bulmayı umduğu yerde kolayca bulur.

Kimileyin de gözlemleri türlü düşlemler kurmasına neden olur. Artık okurun alışageldiği titizlikle gözlemlediği ve betimlediği bir kadın bedeni, aniden kösnül düşlemlerinin aracı haline gelir.

Fiziksel gözlemlerinin yanı sıra, karşısındakine değgin psikolojik çözümler de yapar. Pis pansiyon odasında, elinde silah, gözlerini ona dikmiş yatağında oturan İsvaçli'nin "herkülvari"⁵⁴ bedeninden yola çıkarak, adamın kişiliğini çözümlenmeye girişir. Ona göre İsvaçli "psişik güvensizlik, kadınlara karşı korku ve belki de erkekliliğine değgin bir tanımsızlık içindedir."⁵⁵

---

⁵⁴ A. e., s. 42

⁵⁵ A. e., s. 42

7.2.Delilik belirtileri / korkular / kendini-insanları tanıma:

Beş yıllık kapalılık halinin ve hekimlerce uygulanan sağaltımın ardından, dedektifin korkularında azalma / düzelme kaydedilmiş, dedektif, toplum içinde, toplum tarafından "delilik" etiketi yapıştırılabilecek türden davranışlarını kontrol etmeyi belli bir oranda öğrenmiştir. Ancak kendisine büyük haz veren Pepsi-cola şişesini gırtlığına dayayarak içmek, üstüne de geçirmek ona rahatlık hissi veren davranışlardır. Yine de bu türden bir davranışı nerede / kimlerin yanında yapıp yapamayacağını ayırımındadır.

İnsanlara karşı, özellikle de içinde bırakıldığı durum alışageldiği türden olmadığında, önlemi elden bırakmaz. Başhekimin odasına girerken sakıntılıdır, çünkü bu türden bir çağrı alışılmışın dışındadır. Çağrılı olduğu halde, titrek, tiz bir sesle sorar içeri girip giremeyeceğini. Dişlerinin birbirine çarpmasını belli etmemek için gözlerini duvardaki diplomaya diker. Kendisinden odadaki konukları esenlemesi istendiğinde - aslında bu bir açıdan buyruktur - türlü düşünceler geçmektedir aklından:

Düşüncelerimi düzene sokmak için müthiş çaba harcadım: İlk sorgulamam gereken, ziyaretçilerin kimliğiydi, yoksa burada bulunmalarının nedenlerini açığa kavuşturmam, sonra da oradan sıvışmam olası olmayacaktı, bu nedenle yüzlerine bakmam gerekiyordu, çünkü basit bir çıkarım yöntemiyle söz konusu kişilerin kim olduğunu anlamam asla olası olmayacaktı, ne bir arkadaşım vardı, ne de sanatoryumda geçirdiğim beş yıl boyunca ziyaretçim olmuştu, en yakın akrabalarım bile benden yüz çevirmişlerdi, ki haksız da sayılmazlardı. Sonuç olarak ağır ağır döndüm, farkıma varmamaları için çaba harcıyordum, elbette bunu başaramadım çünkü Doktor Sugrañes'inkilerle birlikte altı adet göz üzerime dikilmişti.⁵⁶

Korkuları sesinin titrekliliğine, hareketlerinin yavaşlığına neden olsa da, içinde bulunduğu durumun ayırımındadır, karşısındakinin ne yaptığını / yapmaya çalıştığını

---

⁵⁶ A. e., s. 8

bilir, gülmece ve gözlemeleme yeteneğini yitirmez, korkularına yenik düşmez. Başhekimin "Gel, gel, korkacak bir şey yok"⁵⁷ sözleri karşısında, "her zamanki kendine güvenen haliyle yorumladı sesimdeki tizliği"⁵⁸ der. Kendini tanır, sınırlarını bilir, iyi gözlemci olduğunun ayırımıdadır, "geçmişte bir deli, serseri, suçlu"⁵⁹ olduğunu kabul eder, ama asla "aptal biri olmamıştır, doğru bir sözdiziminin mücevherlerine gömülü güzel sözcükler birkaç saniye için gözlerini kamaştırabilir, görüş açısını bozabilir, gerçeklik kavramını bulanıklaştırabilir, ama bu etkiler kalıcı olmaz; kendini koruma içgüdüğü fazlasıyla keskindir, yaşama bağlılığı fazlasıyla güçlüdür, bu savaştaki deneyimleri fazlasıyla acıdır."⁶⁰

Kendini ve insanları çok iyi tanıdığından - deneyimlerinden, gözlem gücünden ve akıl gücünü doğru kullanışından ileri gelen bir bilgidir bu - ve insanlara karşı her an tetikte olduğundan, kolay kanmaz, oyuna gelmez, ama kolay kandırır. Tatlı bir sözle seslendiğinde, bunun keyfini sürer sürmesine, ama ardında ne olabileceğini de düşünür. Komiser Flores ona ilk kez "evlat"⁶¹ diye seslendiğinde, bunun kendisini tımarhaneye tıkmak için başvuru olan bir oyun olduğunun ayırımıdadır:

Bak evlat - diye yanıtladı Komiser kendi açısından şeker gibi, benim açımdansa şaşkınlığa yol açan bir sesle, çünkü bu sözcüğü bana karşı yalnızca onun bunun çocuğu' şeklinde kullanırdı, (...) Neden merkeze gelmiyorsun, iyi soğutulmuş Pepsi-colalarımızı yudumlarırken konuyu da sakince tartışırız.⁶²

---

⁵⁷ A. e., s. 8

⁵⁸ A. e., s. 8

⁵⁹ A. e., s. 14

⁶⁰ A. e., s. 14

⁶¹ A. e., s. 56

⁶² A. e., s. 56, 57.

Dedektif tatlı sözlerin kendisini ipnotize ettiğini söyler, üstelik Komiser'in tatlı sesi neredeyse gözlerini yaşartır, ama tüm bunlar, belalısının gizli ve kötü niyetini anlamasına engel değildir.

Kimileyin sergilediği davranışlar hiç de olağan sayılabilecek türden değilse de, yaptıklarının her zaman bir açıklaması vardır. Kirli olayların ardındaki işadamı Peraplana'nın evine, gerçeğe ulaşabilecek bir ipucu elde etmek ümidiyle kılık değiştirerek sızan dedektif, zengin evinin kâhyasını yine her durumda acil çözümler üretebilen zekâsının yardımıyla atlatır atlatmaz, doğruca, altı yıl önce Rahibeler Okulu'ndan kaybolan, evin kızının odasında alır soluğu. Düğün hazırlığındaki kız terziyle beraberdir, üzerinde yalnızca avuç içi kadar iç çamaşırları bulunur. Manzara böyleyken beklenmedik bir anda içeri dalan sefil görünümlü, leş kokulu adam terziyi "yerim seni güvercin yavrusu"⁶³ diye üzerine yürüyerek korkutup kaçırdıktan sonra oda kapısını sürgüler ve korkudan dili tutulmuş halde kendisine bakan, bir yandan da orasını burasını örtme çabasındaki yarı çıplak yeni yetmeye şunları söyler:

Bayan Peraplana, yalnızca birkaç dakikamız var. Beni bütün dikkatinizle dinlemeye çalışın. Ben Sugrañes mücevhercisinden gelmiyorum. Bu isimde ticari bir firmanın varolduğunu bile sanmıyorum. Bu pakette yalnızca boş teneke kutular var ve tek amaçları da eve girişimi sağlamaktı, sizinle özel olarak konuşabilmek uğruna haneye tecavüz gibi bir suç işleme cüretini gösterdim. Benden korkmanız için hiçbir neden yok. Ben daha dün özgürlüğüne kavuşmuş eski bir suçluyum. Polis beni yeniden tımarhaneye tıkmak için peşimde, çünkü bir veya belki de iki adamın ölümünde parmağım olduğunu düşünüyorlar, bu da yaylım ateşinin bahçıvanı bulup bulmadığına bağlı. Uyuşturucularla da başım belada: Kokain, anfetamin ve asit. Zavallı kız kardeşim de - kendisi fahişedir - benim yüzümden delikte. Ne denli dramatik bir durumda olduğumu görüyorsunuz. Korkacak hiçbir şey olmadığını yineliyorum: Ne bana kondurmaya çalıştıkları gibi deliyim, ne de suçlu. Bir parça koltuk altı teri, şarap ve çöp koktuğum doğrudur, ama tüm bunların çok basit bir açıklaması var ve zamanım olsaydı bütün içtenliğimle size anlatırdım, ama ne yazık ki yok. Beni izleyebiliyor musunuz?⁶⁴

---

⁶³ A. e., s. 80

⁶⁴ A. e., s. 80, 81.

Dedektifin deliliğinin belirtileri, diline son derece belirgin şekilde yansır. Gözlemlerini anlatmadaki ayrıntıcılığı, her ne kadar gözünden hiçbir şey kaçmadığının göstergesi olsa da, çoğu kez işi saplantıya vardırarak derecede düzgün, titiz, hatta filozofçadır sözleri. Başhekim Sugrañes'in odasına girdiğinde, odada bulunanları betimlerken kullandığı sözcükler, deliliğini açık şekilde ortaya koyar. (Bkz. s. 40)

Korkuları yakasını bırakmadığında da, başhekim Sugrañes'in sözlerini aklına getirir ve kendini sakinleştirmeye çalışır dedektif. Bu korkular öyle güçlüdür ki, onu tümüyle çaresiz bırakır:

Bir gürültüyle uyandım. Ne nerede olduğumu, ne de bulunduğum yerde ne işim olduğunu biliyordum: Korku ahtapot kollarıyla anlama yeteneğimi felç etmişti. İçimden dışıma doğru yıkanyormuşçasına, soğuk terler boşaldı ve panik duygusunun bana her eziyet edişinde olduğu gibi, karşı konulmaz bir dışkılama isteği bedenimi sardı. Hâlâ etkisinde olduğum dün geceki olaylar yeni ve tehdit dolu bir şekle bürünmüştü: Yemek kuşkusuz zehirliydi, söyleşiyse bana güven aşılıp kolay lokma haline gelmemi sağlamak üzere planlanmıştı; oda en karmaşık hapis ve işkence düzenekleriyle donatılmış bir fare kapanıydı. Ve son darbe: Sessizce yaklaşan adımlar, bir tokmak vuruşu, bir hançer, cesedin parçalanışı, çağıl çağıl akan nehrin kıyısındaki en kuytu söğütlerin gölgesine gömülen mahzun parçaları, aç solucanlar, unutulmuş, varolmamanın kara boşluğu. Cinayet planını kim tasarlamıştı? Vahşi bir hayvan gibi içinde debelendiğim ağı kim örmüştü? Beni kurban edecek el kimindi? Mercedes Negrer'in miydi? Kösnül Pepsi-cola satıcısının mıydı? Üstün yetenekli siyahilerin miydi? Süt sağıcıların mıydı? Sakin ol. Tıpkı Doktor Sugrañes'in terapi esnasında defalarca söylediği gibi, henüz olup bitmiş bir şey yokken korkunun beni sürüklemesine, kaygının iletişim yollarımı tıkamasına izin vermemeliydim. Komşun iyidir, derdi bana, kimse kötülüğünü istemiyor, seni toplum dışı bırakmaları için neden yok, o yönde belirtiler gösterme eğiliminde olsalar da, etrafındakilerin nefretini uyandıracak bir şey yapmadın. Sakinleş. Her şeyin çok basit bir açıklaması var: Çocukluğunda başından geçen tuhaf bir olay, kendi saplantılarının yansıması. Sakin ol. Birkaç saniye sonra kimliği belirsiz kişinin kim olduğu ortaya çıkacak ve sen çocukça korkularına güleceksin. Beş yıldır psikiyatrik tedavi görüyorsun, (...) ⁶⁵

⁶⁵ A. e., s.108, 109.

Dedektifin kanını donduran korkular o denli güçlüdür ki, oda kapısının açılmasıyla altına işer. Oysa bulunduğu yer, bir gece önce, altı yıl önceki kayıp kız olayının kahramanlarından biri olan Mercedes Negrer'in evidir ve oraya tümüyle kendi istenciyle, herkesten habersiz, kızın ağzından laf almak üzere gitmiştir. Dişçinin evine gittiğinde de aynı şey olur. Oraya da Mercedes'in evine gittiği nedenle, yani dişçinin ağzından laf almak ve olaya ışık tutmak niyetiyle gider. Ancak evin dar koridorundan geçerken, adamları daha tarafsız bir yerde buluşmadığına pişmandır, "koridorun sonunda kendisini neyin beklediğini bilmez, ne de olsa dişçilerin can yakma yetenekleri herkesçe bilinmektedir."⁶⁶

7.3.Yöntemleri:

Telefon rehberinin yardımıyla yerini saptadığım Peraplanalar'ın evi - zaten iki Peraplana vardı, diğeri Verneda'da pedikürcülük yapıyordu - kraliçe Cristina Eugenia sokağındaki tek kuleydi.⁶⁷

Dedektifin aradığı kişilere ulaşmak veya planlarını gerçekleştirmek için kullandığı çeşitli yöntemler vardır. Telefon rehberlerine başvurur, kılık değiştirir, yüz yüze veya telefonla yaptığı görüşmelerde kendini farklı biri olarak tanıtır, senaryolar yazar, rolünün gereğini hakkıyla yapar, kimileyin rüşvet verir, sesinin en tatlı tonuyla pohpohlar, kimileyin gözdağı verir, ancak yöntemlerini başarıya ulaştırmada başvurduğu en etkili araçlar, ustalıklı ve yerine ve kişisine göre kullandığı dili, bir de çok gelişmiş gözlemlenme ve çözümleme becerisidir. Görüntüsünün sefilliğine, güvenilir bir portre çizmekten son derece uzak oluşuna ve bedeninden yayılan dayanılmaz kokulara bakılırsa, yüz yüze görüşmelerde uyguladığı yöntemlerde hemen her kezinde neredeyse olanaksız başarı dedektif. Olayın iki önemli kahramanına, altı

---

⁶⁶ A. e., s.145

⁶⁷ A. e., s. 75

yıl önce Rahibeler Okulu'ndan kaybolan iki kıza telefon rehberi yoluyla ulaşır. Birincisiyle konuşabilmesi çok zor olmaz, kılık değiştirerek zengin evinin kâhyasını aldatır ve kızın yanına kadar sokulabilir. Aradığı ikinci kıza ulaşması ise o denli kolay olmaz:

Telefon rehberinde Negrer soyadından on tane vardı. Hep sormuşumdur acaba yetkililer neden aynı soyadlarının kullanılmasına izin veriyorlar diye, hem bir işe yaramıyor, hem de vatandaşın kafası karışıyor. Örneğin yirmi yerleşim yerinin adı Segovia olsaydı, etkili posta servisimizin hali nice olurdu? (...)

Hoş, yönetsel reformlar konusunda kafa patlatmanın sırası değildi, ben de önerilerimi bir yana bırakıp güç olacağını düşündüğüm bir işe yoğunlaştım ki öyle de oldu. O zamana değin yüzüme gülmüş olan şans bu kez beni geri çevirdi ve esrik bir kadın sesi Mercedes Negrer'e ait olduğunu kabul edinceye değin dokuz sıkıcı telefon görüşmesi yapmam gerekti.

- Sizinle tanışmak ne şeref. Karşınızda Prado del Rey stüdyolarından yayın yapan İspanyol televizyonu bulunuyor. Bendeniz program yönetmeni Rodrigo Sugrañes. Çok değerli zamanınızın birkaç saniyesini bize ayırmak nezaketinde bulunur muydunuz? Evet mi? Başka türlü olamazdı zaten. Sizin de göreceğiniz gibi, yeni bir programın hazırlığındayız, günümüze çok uygun bir yapım, adı da: Gençlik ve demokrasi. Bu çerçevede, ellili yıllarda dünyaya gözlerini açmış ve pek yakında oy kullanma yaşına gelecek olan neslin üyeleriyle kameralar karşısında röportaj yapıyoruz. Aldığımız bilgiye göre siz aşağı yukarı hangi yıl doğmuş olabilirsiniz... bir dakika bekleyin, söylemeyin - içimden hızlı bir hesap yaptım: 1977 eksi yirmi -... 57'de, doğru mu?
- Yanlış. Sizin aradığımız kızım.
- Üzücü bir yanılma hanımefendi, ama kızınız olmadığını nasıl bilebilirdim? Öyle genç, şakrak bir sesiniz var ki... Kızınızı telefona çağırabilir miydiniz?
- Kızım burada yaşamıyor.
- O zaman bana adresini vermek inceliğini gösterir miydiniz?
- İnanın Bay Sugrañes, kızımın oturduğu yeri açıklamam mümkün değil, üzgünüm.
- Ama hanımefendi, her gece yurdumuzun bütün yuvalarına kadar gelen İspanyol Televizyonu'yla işbirliği yapmayı geri mi çeviriyorsunuz?
- Bana demişlerdi ki...
- Bayan Negrer, beni iyi dinleyin: Size kimin ne dediğini bilemem, ama sizi temin ederim, ne kendi adıma konuşuyorum, ne de bizi her gün izleyen milyonlarca televizyon izleyicisi adına: Size bir sır vereyim, Basın Yayın ve Turizm bakanı, elbette bu yüce bakanlığın adı henüz değişmemişse, bu pilot programla özel olarak ilgileniyor. Hanımefendi!
- Kızım Merceditas Pobla de L'Escorpi'de yaşıyor. ⁶⁸

---

⁶⁸ A. e., s. 85, 86, 87.

Peşinde olduğu birinin - kimin peşinde olduğunu henüz kendisi de bilmemektedir - daire numarasını ve kimliğini saptamak için de çok basit bir planı uygulamaya koyar, telefon rehberinden numaraları belirleyerek tüm daireleri teker teker aramaya başlar:

- Merhaba, burası *Cambio 16*, bir araştırma yapıyoruz. Şu an hangi kanalı izlemektesiniz?

Hepsi birinci diyordu, ayrıkısı bir tip ikinci dedi. Yalnız bir tanesi gırtlakını yırtarcasına:

- Hiçbirini - deyip kapattı.

Yuttun zokayı küçük balık, diye söylenerek basınımıza bu denli saygısızca davranan kişinin adını rehberde aradım. Plutonio Sobobo Cuadrado, dişi.⁶⁹

Sonra da Rahibeler Okulu'ndaki kızlar yatakhaneğinde, altmış dört kızın içinden, daha önce görmediği bir kızın geceleyin belirlemesi gerekir:

Aynı gece ikinci kez - yaşamımda ikinci kez değil ama - dört ayak üstünde, kedi gibi yataklar arasında dolaşarak, sandalyelerin altına bırakılan ayakkabıları incelemeye başladım. Hepsi yağmurdan ıslanmıştı, bir çift dışında: Dişinin kızıninkiler.⁷⁰

Arama / bulma konusunda uyguladığı yöntemlerin dışında, bir de tehlike durumlarında iz bırakmadan sıvışmak gerektiğinde kullandığı yöntemler vardır ki, yaşamsal bağlılığı, her ne halde olursa olsun tehlikelerden sağ ve esenlikle çıkmasını sağlar. Bu yöntemlerden bir kısmı, çocukluğundan bu yana hayatta kalma arzusuna koşut olarak geliştirdiği / geliştirmek zorunda kaldığı, sokak yasalarının gereksediği, başarı yüzdeleri deneyimlenmiş yollardır. Bazıları ise tehlike anında, doğaçlama yapılmış davranışlardır. Pis pansiyon odasında, üstüne silahını doğrultmuş İsveçli'yi kandırabilmek ve elinden kurtulabilmek için bir yandan dilinin bütün inceliklerini sergilerken, öte yandan gözleri odada, adamın kafasına vurabileceği sert nesnelere arayışı içindedir. Kız kardeşinin evinde niyeti pek fena olduğu anlaşılan polislerce

---

⁶⁹ A. e., s. 142, 143.

yakalandıklarında da, eski bir yöntemle başvurur ve görüntüsüyle söylediklerinin inanılmaz çelişkisi karşısında - sefil görüntülü adam kendini "belediye danışmanı, banka, sigorta şirketi, emlak alım satım firması, noter bürosu sahibi"⁷¹ olarak tanıtır - afallayan polisi, adamın beklemediği bir anda bir kafa darbesiyle yere yıkarak oradan sıvışır. Peşine düşen memurları da, işlerine gitmekte olan bir işçi grubunun arasına karışıp kışkırtarak ve karışıklık yaratarak safdışı bırakır. Hiçbir zaman polisleri aldatmakta zorlanmaz. Rahibeler Okulu'nun bahçıvanını da kendi yerine kurban olarak verir polislere.

7.4. Dil:

Dil, dedektifin yalnızca gerekli gördüğü hallerde başvurduğu bir araçtır: Gözlemlerini aktarma, tehlikeden kaçma, karşısındakini yanıltarak / aldatarak / pohpohlayarak hedefe ulaşma. Beden özürlü çirkin kız kardeşin betimlemesini tam bir yaratılış ucubesini çağrıştırır biçimde yapar, karşılıklı söylemi ise bu betimlemenin tam karşıtıdır: "Her zamankinden genç ve güzelsin."⁷² "Elini sallasan ellisi."⁷³ Elbette dedektifin amacı Cándida'dan bilgi almaktır. Kız, ağabeyinin ısrarı karşısında sıkılmıştır, çünkü bir müşteri beklemektedir. Müşteri gelince, - iri yarı, açık tenli bir denizci - dedektif fırsattan yararlanmaya karar verir:

*Me - dedim, kullanmaya kullanmaya bir parça paslanmış İngilizcemle -, Cándida: sisters. Cándida, me sister, big fart. No, no big fart: big fuck. Strong. Not expensive. Ha?*⁷⁴

---

⁷⁰ A. e., s. 163.

⁷¹ A. e., s. 54

⁷² A. e., s.31

⁷³ A. e., s.33

⁷⁴ A. e., s.34

Pansiyon odasında üstüne silah doğrultan İsveçli'yle girdiği söyleni, dili ne denli ustaca kullandığının kanıtıdır:

Sayın bayım görüyorum ki - dedim usulca, dil engeli karşılıklı anlaşmamızda sorun olmasın diye bolca el kol hareketinden yararlanarak ve şarkı söyler gibi-, bana güvenmenizi engelleyen bir şey var: Belki görüntümden kaynaklanan doğal bir güvensizlik, belki de şom ağızlıların hakkımda yaydıkları söylentiler. Buna karşın size şerefim üstüne, kız kardeşiminki, *sister*, üstüne ve kutsal anamızın şerefi üstüne - Tanrı toprağını bol etsin - yemin ederim ki, benden korkmanıza hiç gerek yok. Ben akıllı bir adamım ve sizi yüzeysel bir tanışıklığın dışında tanıma şerefine henüz erişememiş olsam da, ilkeli, bilgili, dürüst ve soylu bir insan olduğunuz gözümden kaçmadı, rastlantılar ve yazgı, daha geniş çevrenlerin, belki de bir unutuşun arayışıyla çalkantılı bir hayata savurmuş olabilir sizi.

Hatta belki de - diye sürdürdüm konuşmamı, beni bir tür günah geçisine dönüştürebilecek tüm olası kin duygularını aklımdan uzaklaştırabilmek amacıyla- *my sister* ile *me* arasında basit bir hısımlık ilişkisinden fazlasının olabileceğinden bile kuşkulandınız. Ne yazık ki yanımda akrabalığımızı kanıtlayabilecek resmi belgeler ya da o tip bir şey yok. Olsaydı, herhangi bir kötü sanıyı da kendiliğinden saf dışı bırakmış olurdu. Hısımlığımızın kanıtı olarak fiziksel benzerliğimizi de ortaya koyamıyorum, çünkü o öylesine güzel ki, *beautiful*, zavallı bense bok gibiyim; ama hep böyledir zaten, doğa verdiklerinde adil davranmaz, ama çekilişte daha şanssız oluşumun bedelini bana ödetmek de haksızlık olurdu, öyle değil mi?

Sevgili dostum, benim gibi hiç spor yapmayan, hiçbir rejimi izlemeyen, hoşlanmadığı için greyfurt bile yemeyen, üstüne üstlük sigara içen birine, sizin gibi denizler Tarzan'ı, İskandinav Masist'i, şöhretli Charles Atlas'ın saygıdeğer izleyicisi - yaşınız nedeniyle tanıyamamış olabilirsiniz, ama o, kaplan kaslarıyla o günün çelimsizleri, bugünün güçsüzlerinde öyle bir kıskançlığa, öylesine boş ümitler beslenmesine neden olmuştur ki - olan birinin saldırması pek soysuz bir davranış olur.⁷⁵

Dedektifin kendini tehlikeden kurtarmakta başvurduğu en etkili ve geçerli yöntem olan dil, benzer durumlarda onun dili ne denli ustalıklı - tümceler uzar gider - kullandığının da göstergesidir. Kız kardeşinin evinde polislerce basılan ve kötü davranışlarla karşılaşan dedektifin, polis müfettişiyle girdiği konuşma, onun dil kullanımını konusundaki ustalığına iyi bir örnektir:

Dostum - dedim sakın, ama herkesin duyabileceği kadar güçlü ve berrak bir sesle -, dikkat edin, başınızı derde sokuyorsunuz.

Yok yahu?- dedi müfettiş yutmamış bir ifadeyle.

⁷⁵ A. e., s. 40, 41, 42.

Yaklaş aslanım - dedim kolumu yavaş yavaş indirirken, hem bir parça saygınlık elde etmek, hem de havaya kalkmış koltuk altlarımdan yükselen kokuları gizleyebilmek için, ne de olsa o koku saygınlığıma gölge düşürebilirdi -. Siz kiminle konuştuğunuzun farkında mısınız?

Boktan soytarının biriyle.

Dahice bir yargı, ama yanlış. Müfettiş, şu anda karşınızda don Ceferino Sugrañes bulunuyor, size yan işlerimin birkaçını sıralayayım: Belediye danışmanı, banka, sigorta şirketi, emlak alım satım firması, yüklenicilik firması, noterlik, mahkeme salonları sahibi. Mesleğinizin gereksediği titizlikle anlayışla karşılırsınız ki, önemli bir şahıs olduğumdan, üzerimde kimliğimi açıklayacak belge taşıyorum, yalnız titiz bir seçmenin beni bu kılıkta görmesini istemediğimden değil, aynı zamanda karımın peşime taktığı iz sürücülere de yakalanmak istemiyorum, çünkü evliliğimin geçersiz kılınması için Vatikan Mahkemesi'ne başvurdum, ama kimliğim konusunda şoförüm, korumam ve genel sekreterim tanıklık edebilirler, vergi sorunları nedeniyle bazı şirketlerin çevirdiği dalaverelere adımın bulaşmasını da istemiyorum, kesin yönerge verdiğim adamım, şurada gördüğünüz büyücü karının beni kandırarak getirdiği bu mağaradan on dakikaya kadar sağ salım çıkmadığım koşulda Başkan Suarez'e haber vermek üzere köşede bekliyor, burada meydana gelen karışıklığın sorumlusu odur, içine düştüğüm bu karmaşık durumla ne bir ilgim var, ne de suçum, kuşkusuz amacı beni soygun, şantaj, kulamparalık ve başka suçlara alet etmektir, bunu yadsıyacağından eminim, daha şimdiden bu tavrı takındı, elbette bu davranışı iddialarımı daha da güçlendiriyor, bu durumda, böyle bir yol ayrımında kime hak verirsiniz müfettiş? Dürüst bir vatandaşı, öncü bir girişimci, hırslı kentsoylu sınıfın simgesi, Katalunya'nın övüncü, İspanya'nın gururu ve İmparatorluk'un şerefine mi, yoksa şu Nuh Nebi'den kalma, fil hastalığına tutulmuş, o da yetmezmiş gibi beter kokan soytarıya mı? Çantasına bakarsanız, bulacağınız kullanılmış prezervatiflerden sicilli fahişe olduğunu anlayacaksınız, (...)⁷⁶

Dili bir hamur gibi yoğurarak şekilden şekile sokar dedektif: Kimileyin tehlikenin yaratıcısını akıl almaz övgülerle göklere çıkarırken sıvışmanın yollarını tartar beyinde, kimileyin kendisi bir dürüstlük örneği, önemli kişi olur. Her iki halde de amaç karşı tarafı şaşırtıp yanlış yapmaya sürüklemektir. Kaba kuvvetin yabancı olduğu halde, - çetin koşullarda geçmiştir çocukluğu, oyuncakları taşlar ve sopalar olmuştur - ilk elden başvuramaz beden gücüne, diliyle vardığı noktadaki şaşırtmaya son noktayı koymak için bir son vuruş olarak kullanır kaba kuvveti.

⁷⁶ A. e., s. 53, 54, 55.

Rol becerisi dile de yansır; hangi rolün kılığını geçirmişse sırtına, o rolün dilini de yakalayır hemen. Televizyon programı yapımcısı veya papaz gibi rolleri üstlenmek dedektif açısından bir tür eğlence gibidir:

Tanrı günümüzü aydın etsin. Acaba bu şahane mülkün bahçıvanıyla konuşmak şerefine mi ermekteyim?

Şanslıyım şu halde, çünkü sizi tanımak için çok uzaklardan geldim. İzin verirseniz kendimi tanıyayım: Bendeniz don Arborio Sugrañes, Fransa Üniversitesi'nde yeşillik profesörüyüm. Şunu da söylemeye izin verin, belki siz farkında değilsiniz ama, bu bahçe dünyaca ünlüdür. Yıllarımı incelemeye verdiğim bahçenin, yeteneği, direnci ve bağlılığıyla bir mucize yaratan bahçıvanını tanımadan emekli olmak istemedim. Üstat, size olan hayranlığımın ve saygımın belirtisi olarak özellikle bu karşılaşma için kendi topraklarımdan getirdiğim şu şaraptan bir yudum almaz mıydınız?⁷⁷

İsabel Peraplana'yla konuşmak üzere yaşadığı yere gittiğinde, öteki zengin evlerinden birinin önünde toplaşmış hizmetçileri yoklar ilkin:

- Selam güzeller - dedim en baştan çıkarıcı havamla.

- Bakın kim gelmiş - diye haykırdı hizmetçi kızlardan biri:- Sandokan.

- Size çok üzücü bir olay anlatacağım. Adım Toribio Sugrañes ve askerliğimi, şu güzel kulede yaşayan Bay Peraplana'nın bölüğünde yapmıştım. O teğmendî, bense er. Bir gün kampta katırın teki tam ona korkunç bir çifte atmak üzereydi ki, araya girip, şu boş yerini gördüğünüz dişimi feda etmek uğruna Peraplana'nın yaşamını kurtardım. Tahmin edersiniz ki bana müteşekkir oldu ve eğer bir gün herhangi bir gereksinimim olursa, mutlaka gelip kendisini bulmamı söyledi. Bu sözün üstünden yıllar geçti ve halimden de anlayabileceğiniz gibi, şu anda acınası bir durumdayım. O eski sözü anımsayıp, gönül borcunu anımsatmak üzere bu sabah Peraplana'nın kapısını çaldım, bilin bakalım neyle karşılaştım, beni kucaklamak üzere açılan kollarla mı? Ne gezer, kıcıma yediğim bir tekmeyle.⁷⁸

Dili kullanımındaki ikna gücü şaşırtıcıdır. Anlatının, karşı koyamayacağı bir güç tarafından tuzağa düşürülerek küçük kasabaya sürülmüş yeniyetme kurbanı rolündeki Mercedes Negrer'ini de, öğretmenlik yaptığı okulun dersliğinde gece vakti bulup,

---

⁷⁷ A. e., s. 61

⁷⁸ A. e., s. 75, 76.

suratını dersliğin camına yapıştırarak, kıza camı açtırdıktan sonra giriştiği konuşma, ikna gücünün şaşkınlığa düşürücü bir göstergesidir:

Adımın sizin için hiçbir önemi yok - dedim dudaklarımı aralığa sokmaya çalışarak - sizinle konuşmak istiyorum. Lütfen beni dinlemeden camı kapamayın. Bakın: Serçe parmağımı aralığa koydum. Camı kaparsanız, narin kemiklerimin başına geleceklerden siz sorumlu olacaksınız. Adınızın Mercedes Negrer olduğunu biliyorum, saygıdeğer anneniz - bu arada büyüleyici bir hanımefendi - bana adresinizi verdi, eğer niyetim tümüyle iyi olmasaydı, bir anne böyle şey yapmazdı. Barcelona'dan buraya sizinle meslek dışı bir konuda görüş alışverişi yapmaya geldim. Size zararım dokunmaz. Lütfen.⁷⁹

Dedektifin, öyküsünün içine giren erkeklerle karşılaştırıldığında, dili yoluyla kadınlar üstünde bıraktığı etki hiç de yabana atılacak türden değildir: Her kezinde kendini acındırarak kız kardeş Cándida'dan biraz yiyecek, bir parça bilgi, saklanacak bir ev için izin koparmayı başarır, sürgün öğretmenle yapılan görüşme, kızın evinde sürdürülür, zengin evinin hizmetçileri alay etmekle birlikte, bu garibanın öyküsüne pek acınırlar.

Dili hangi amaçla kullanırsa kullansın, söyleminde ortak bir nokta vardır: Hiçbir zaman gülmece ögesinden yoksun olmaz gösterişli sözleri.

7.5.Dedektifin adları:

Doğduğumda anam, babamın korkusundan başka hafifliklere yeltenemediğinden, çağdaşı bütün analar gibi, umutsuz ve yararsız bir aşkla Clark Gable'a tutkunmuş. Cahil kadın, vaftiz günümde, törenin orta yerinde çocuğun adı Rüzgargibigeçti olacak diye tutturmuş, töreni yöneten papazı da haklı olarak fena halde öfkelenmiştir. Tartışma kavgaya dönmüş ve kocasını yumruklamak için iki ele gereksinim duyan vaftiz anam - aslında her gün dövüşürlermiş - beni vaftiz teknesine bırakıvermiş, tam suyun içinde boğuluyordum ki... Ama bu başka bir öykü ve şimdi konumuz bu değil. Her neyse, bu pek de önemli değil, çünkü gerçek ve tam adım yalnızca Emniyet'in şaşmaz arşivlerinde kayıtlı, bense günlük hayatta genellikle "enayi", "sıçan", "bok" gibi adlarla ve çeşitlilik ve bolluk

⁷⁹ A. e. , s. 90, 91.

açısından insan ırkının sınırsız yaratıcı gücünün ve dilimizin bitmez tükenmez hazinesinin kanıtı olan sıfatlarla çağırırım.⁸⁰

Mesleklerine ve kişilik yapılarına göre, dedektifin anlatısında yer alan kişilerin ona seslenme şekilleri farklılıklar gösterir: Başhekim Sugrañes için adsız dedektif bir "birey"⁸¹, "bu kişi"⁸², "numune"⁸³ iken, yeteneksiz Komiser Flores dedektifi şu sözcüklerle tanımlamayı uygun bulur: "Cins"⁸⁴, "sefil jurnalcı"⁸⁵, "ahmak"⁸⁶, "inci"⁸⁷, "herif"⁸⁸. Rahibe için dedektif "kişi"dir⁸⁹, Mercedes Negrer içinse "pis kokulu pezevenk."⁹⁰

Dedektif için bir ad taşıyor olmak ne önemlidir, ne de gerekli. Bir ad gereksediğinde başhekimin soyadını kullanarak çeşitleme yapar. Nasılsa etrafındakilerin onun için uygun gördüğü isim yerine geçen sıfatlar vardır. Hayattaki tek akrabası olan kız kardeşi ona seslenirken herhangi bir ad kullanmaz. Kendisine yöneltilen sıfat-isimler karşısında sessiz ve alçakgönüllüdür. Kendisine taktığı düzmece isimler konusunu da dert etmez, birileri istediği / gereksediği için bir isim söylemek gerektiğinde, önemli olan bu isteği / gereksinimi yerine getirebilmektir.

---

⁸⁰ A. e., s. 66

⁸¹ A. e., s. 12

⁸² A. e., s. 13

⁸³ A. e., s. 14

⁸⁴ A. e., s. 15

⁸⁵ A. e., s. 20

⁸⁶ A. e., s. 26

⁸⁷ A. e., s. 28

⁸⁸ A. e., s. 173

⁸⁹ A. e., s. 12

⁹⁰ A. e., s. 123

7.6.Yinelenen ögeler:

Olağan koşullar altında hastabakıcının üstüne çullandır ve bir elimle beyaz kolalı üniformaya isyan eden şişkin ve sulu armutları sıkmaya çalışırken, ötekiyle Pepsi-Colaya saldırır, şişeyi gırtlığıma kadar sokar, belki de mutluluktan yüksek sesle geçirirdim. Ama o an böyle bir şey yapmadım.⁹¹

Bu sahne başhekimin odasında geçer, söz konusu içecek, dedektifin benliğini bir haz duygusuyla sarar, kendinden geçirir ve "hoş bir baş dönmesiyle"⁹² neredeyse esriklığe neden olur. Bu arada, kendisini çok ilgilendirdiğini sezdiği halde, konuşulanların bir kısmını kaçıır. Başhekimin odasında dedektife sunulan içecek aslında bir tür rüşvettir, dedektif de bunun ayrımındadır ve içeceği mutlulukla kabul etmekte sakınca görmez. Güçlü sezgileri ona, bu rüşvetin kendi iyiliğine sonuçlanabileceğini anıtır. Ancak rüşveti kabul etmenin zararına sonuçlanacağını sezdiğinde, ele geçirmek için çıldırdığı bu haz verici içkiyi geri çevirmekte duraksamaz. Komiser Flores, birlikte polis merkezinde "iyi soğutulmuş birer şişe Pepsi-Cola"⁹³ içmeyi önerdiğinde, dedektif bunun dışarıdan içeriye, özgürlükten hapisliğe, sokaklardan tımarhaneye geçiş olacağını anlar. Bu kez rüşvetin niteliği, içeriden dışarıya çıkmadan hemen önce kendisine sunulmanın tam tersidir.

Pepsi-Cola, anlatıda yinelenen ögelerdendir. Yoksul bahçıvana bir şişe Pepsi-Colası olup olmadığını sorar, Mercedes Negrer, evinde bir kadeh şarap ikram etmeyi önerdiğinde, bunu Pepsi-Colayla değiştirmenin olası olup olmadığını öğrenmek ister, kızın evinde korkunç düşlemlerden sıyrıldıktan sonra, bir şişe Pepsi-Cola uğruna her şeyini verebileceğini söyler. Dedektif öykünün ve kendi öyküsünün de sonuna

---

⁹¹ A. e., s. 14, 15

⁹² A. e., s. 15

⁹³ A. e., s. 57

geldiğinde, başhekimden bir şişe Pepsi-Cola koparabilme düşüyle geri döner akıl hastanesine.

Anlatının yinelenen bir başka ögesi, öykünün başlangıcından bitimine değin dedektifin yıkanamamasıdır; böylece, zaten güven vermeyen dış görünüşü, bir de bedeninin yaydığı çeşitli kokularla birleşerek, çözümü güç bir olayı daha da güç kılar onun için. Komiser Flores tarafından yasal izinle akıl hastanesinden çıkarılmadan hemen önce hastane bahçesinde delillerle futbol maçı yapmakta olan dedektif, apar topar çıkarılışının ardından, koltukaltlarından yayılan kokudan, bir kol saati ve birkaç tükenmez kalem karşılığı üç geceliğine kiraladığı, tabelasında konfor vaat eden pansiyon odasında kurtulmayı düşlemektedir:

Şansıma gülen oda bir domuz ahırıydı ve çiş kokuyordu. Çarşaflar öyle pisti ki, çekiştire çekiştire ayırmam gerekti. Yastığın altında delik bir çorap buldum. Ortak kullanılan banyo havuz gibiydi, tuvalet ve lavabo tıkalıydı ve bu sonuncusunun içinde, sineklerin pek hoşuna giden yapışkan ve pırıltılı bir madde yüzmekteydi. Banyo yapmak olası değildi, odama döndüm.⁹⁴

İşte tam da böyle bir görünümle karşılaştığında aklına gelmiştir akıl hastanesindeki odasının sunduğu sağlıklı koşullar, hemen ardından da keyfini sürmekte olduğu özgürlükten daha önemlisi olmadığını söyler kendine.

Dedektifin bir türlü pis kokularından arınamama durumu, anlatı boyunca katmerli bir hal alır. Pis pansiyondan, oda penceresinden atlamak yoluyla kaçmak zorunda kalan dedektif, hayatta kalmasını, şans eseri içine yumuşak iniş yaptığı bir çöp bidonuna borçludur, bu yığın "kokusuna ve kıvamına bakılırsa eşit miktarlarda balık artıkları, yeşillik, meyve, sebze, yumurta, işkembe ve her türlü sakatattan oluşuyordu ve hepsi

de ileri derecede çürümüştü."⁹⁵ Dedektif, kız kardeşinin evini basan polis müfettişiyle memurlarının karşısında pek saygın bir işadamı olduğu yalanını uydururken, son bulaştığı kokular henüz yenidir. Zengin evinin kapısını çalıp, evin evlilik hazırlığındaki, bir külot, bir sütyen gencecik kızının yanında bitiverdiğinde, futbol maçından kalma ter kokusuyla birleşen diğer kokular adamakıllı yerleşmiştir. Son umudu Mercedes Negrer'in evinde yıkanabilmektir, orada da sular kesiktir. Kızın evinden kente dönerken bindiği yük treninin vagonu da taze balık yüklüdür ve hava sıcaklığından, vagon fırın gibidir. Balıkları vagonun dışarı atarken biraz daha katmerlenecektir bedeninden yayılan kokular. Yine de yanından kısa süre önce ayrıldığı ve yaşamında ancak birkaç saat gördüğü kadını düşlemesine, onun için yüreğinin çarpmasına engel değildir içinde bulunduğu koşullar. Akıl hastanesine dönüşünün yarattığı üzüntüyü hafifletebilmek için sarıldığı Pepsi-Cola umudu gibi, en sonunda yıkanabilme olasılığını da, yine üzüntüsünü hafifletici neden olarak görür.

8. ADSIZ DEDEKTİF

EL LABERINTO DE LAS ACEITUNAS

Adsız dedektifin ikinci serüvenini konu eden *El laberinto de las aceitunas*, bir çanta dolusu parayı ele geçirmek isteyen gruplar arası çatışmanın öyküsüdür. İki ölü, birkaç düzmece, varsıl güç odakları, tatlı kaçık bir tarih öğretmeni, gösteri dünyasının henüz patlama yapamamış güzel yıldız adayını tarafından çatısı çatılan öykünün belkemiği yine adsız dedektiftir. Kız kardeş Cándida ve Komiser Flores bu öyküde de dedektife eşlik eder.

---

⁹⁴ A. e., s. 38, 39

⁹⁵ A. e., s. 48

Kahramanımız bu yeni serüvende de üstün gözlem gücünden, çözümlenme becerisinden ve gülmece duygusundan hiçbir şey yitirmişe benzemez. Tek fark, bir önceki serüvenin üstünden tamı tamına bir yıl geçmiş olmasıdır, mevsim yine bahardır ve dedektifi birkaç günlüğüne de olsa yine çözülmesi gereken, bilinmezlerle dolu heyecanlı bir olay ve özgürlük bekler. Yazar, bu romanına konu ettiği öyküyü, bir öncekine oranla daha edimsel bir anlatımla sunar okuruna. Bir diğer deyişle, dedektifin anlatıya zenginlik katan karşılıklı konuşmaları daha azdır, anlatı daha çok birbirini izleyen olaylar silsilesi içinde gelişir ve neredeyse kafa karıştıran bir hızla bir olaydan diğerine atlar.

8.1.Gülmece:

Dedektifin tehlike anında / baskı altında kaçmaya yönelik işleyen zekâsı, duruma göre boyun eğmeye de dönüşebilir:

Tehlikenin yaklaşmakta olduğunu sezdim ve başıma gelebileceklere karşılık dikkat kesildim, hoş, yaşadığım deneyimler bana dikkat kesilmenin aslında küllutmaz bir tavır takınmakla ve haşin gelişmelere peşin peşin boyun eğmekle aynı şey olduğunu öğretmişti.⁹⁶

Bu bilinçle olanlar karşısında devinimsiz kalmayı yeğler, bedeninin tek devinimi, ağzı tıkanmadan önce, gübre ve böcek karışımını yutmadan tükürme girişimidir. Elleri, ayakları, ağzı bağlı, aldığı darbeler sonucu büyük olasılıkla bedeninin çeşitli yerleri göstermiş ve içine tıklandığı arabada, üç kişinin ayakları dibinde yerde yatmakta olduğu halde, gülmece duygusu yine üst düzeydedir: Bu şartlar altında doğrulabildiğince doğrulur ve "komiserin her dem neşe saçan yüzüyle"⁹⁷ karşı karşıya geldiğini söyler.

---

⁹⁶ MENDOZA, *El laberinto de las aceitunas*, s. 8

⁹⁷ A. e., s. 10

Oyun oynamak da, yaşamının eğlenceli bir parçasıdır. Madrid'de, para dolu çantayı teslim edeceği bara girmeden önce, barın karşısında, arkasına gizlendiği "ağacın dibine işer, saçını düzeltir, üstüne başına çekidüzen verir, çantayı sıkıca kavrar ve günlük işlerinin arasında zaman öldüren insanların gevşek havasıyla kafeteryaya girer."⁹⁸ Ancak eğlence duygusunu delice davranışlardan ayıran çizgi kimileyin iyice belirsizleşir:

Ayrıca da, içerideki herkesi parmağımla gösterip, bir de dilimi çıkarmam, beni bakışların hedefi haline getirmişti.⁹⁹

Yaşamındaki gülmece ögesinin vazgeçilmezliği, kimileyin tehlikenin sınırlarını zorlamasına neden olur. Tiyatro ajansının binasında peşine düşen iki zorbadan kurtulmak için, elinde sarı plastikten temizlik kovası ve deterjan kutusuyla, sırtına geçirmiş olduğu hizmetçi elbisesi yeterli gelmez, adamları tam atlatmışken bir de dönüp "İyi günler beyler"¹⁰⁰ der.

Şekilden şekile giren gülmece duygusu, dedektifin kişiliğinde zaman zaman da taklitçiliğe yönelir:

Ajansı arkamızda bıraktık, o topallıyordu, ben de topallıyordum, bir topalla yürüdüğümde, ona öykünmekten kendimi alamam da, (...)¹⁰¹

---

⁹⁸ A. e., s. 30

⁹⁹ A. e., s. 31

¹⁰⁰ A. e., s. 81

¹⁰¹ A. e., s. 114

8.2. Güvenlik kalkanı:

Dedektif, tanıdık yerlerde kendini güvende hisseder. Bu nedenle Madrid'de bulunduğu birkaç saat içinde, yer ve yön bilmemekten dolayı, kendini "bu yabancı kentte yalnız ve terkedilmiş"¹⁰² duyumsadığından söz eder. Barcelona'ya varışında da, uçak yolculuğunun neden olduğu korkudan mıdır bilinmez, alışlagelmişin dışında pek duygusaldır dedektif. Sıcak bir yuva özlemini dile getirir:

Gerçek şu ki nereye gideceğimi bilmiyordum. O an düşündüm de - hoş, bunu ilk kez düşünüyorum da değildim - kendine ait banyosu olan, şöyle konforlu bir eve sahip olmak fena olmazdı, masanın etrafına dizilmiş beni bekleyen bir aile, ortada, dumanı tüten bir *paella*, içinde tavşan parçaları ve lezzet katsın diye eklenmiş karidesler. Oysa yapayalnızdım, ölecek yerim yurdum bile yoktu, son yirmi dört saat ağzıma bir lokma girmemişti ve az önce kendi cinayetimin haberini okumuştum.¹⁰³

8.3. Dürüstlük / görev / merhamet duygusu:

Dedektifin kendine özgü bir dürüstlük anlayışı vardır. Taksi parasını öder, ama bunu, bir başkasından yürüttüğü parayla yapar. Yürüttüğü paralar ise her zaman ufak miktarlardır. Ancak kısa mesafe bir taksi ücretini karşılayabilir, - taksiyi örnek olarak kullanmamızın nedeni, dedektifin bu araçların pek meraklısı olmasıdır, parası olsun olmasın bir taksi çeviriverir - birkaç kuruş da arttıysa, sürücüye bahşiş olarak verir. Düzmece ölü bakanın adresini polislere verir, ardından bir köşeye gizlenip, gelip gelmediklerini denetler. Örnek bir vatandaş gibi davranır, yapması gerekeni yapar. İçi para dolu bir çantaya öykünün başından sonuna değin birkaç kez sahip olmasına karşın, içinden ancak bir kez bir binlik banknot aşırır, onu da tiyatro ajansının bulunduğu binanın kapıcısına rüşvet olarak verir. Bir yandan polislerin, kendisini bir an önce akıl hastanesine tıkmak amacıyla peşinde olduğunu varsayar, - kaçmak için

---

¹⁰² A. e., s. 29

¹⁰³ A. e., s. 36

sayılı dakikaları vardır - öte yandan ihtiyar tarihçinin ödünç vermiş olduğu tek elbisesini geri vermek üzere döner; iyi yürekli bir ihtiyarı tek elbisesinden edemeyecek denli merhametlidir. Gene aynı dakikalarda aldığı acil bir yardım çağrısı üzerine, tam kaçmak üzereyken, polisin tam da kendisini arayacağı yere döner, zehirlenmiş ve ölmek üzere olan bir hastaya yardım eder. Üstüne üstlük çıplak kalmıştır.

Peşinde polisler olduğunu düşünmesine karşın, dedektifi bir an önce kaçırmaktan alıkoyan ve zehirlenmiş gazeteciye yardım etmeye iten neden, ileri derecede bir sorumluluk duygusu mudur, yoksa kendince bir dürüstlük / iyilikseverlik anlayışı mıdır bilinmez, ancak uyguladığı ilkyardım, ölmek üzere olan bir insanın yaşamını kurtarması açısından dikkat çekicidir: Dedektif tanı koyar, zehiri söktürür, nabız ölçer.

Yine kendince bir dürüstlük anlayışıyla, ihtiyar tarihçiyi, içinde bulunduğu karmaşık ve tehlikeli olaylara dahil etmek - işine gelse de - istemez. Bu serüvende dedektifin kişiliğinin acıma, dürüstlük, görev bilinci gibi yönleri ön plana çıkar. İhtiyar tarihçiyi fena halde hırpalanmış, yerde yatarken bulduğunda da, vahşet sahnelerine alışıklığına karşın, derinden sarsılır, adamı sargılarla bir tür mummyya dönüştürmeden önce, gözlerinden birkaç damla yaş süzülür, pişmanlık içinde - ne de olsa tarihçinin bu pis işlere bulaşmasında önyak olanlardan biri de kendisidir - derin düşüncelere dalar.

Tarihçinin öyküdeki işlevi çeşitlidir: Anlatıya, kendi güldürü öğelerini katarak hizmet eder. Yaşantısı gerek içeriden, gerek dışarıdan pek renksiz bir görüntü sunarken, kişiliği kestirilmesi güç bir renkliliği barındırır. Kişiliğindeki bu çeşitlilik, dedektifin

kişiliğinin anlatıya kattığı zenginliği pekiştirir. Kaçık tarihçi, dedektife, olayların sonuca ulaştırılmasında da azımsanamayacak ölçüde yardımcı olur.

8.4. Yinelenen öğeler:

Tepsinin üstünde duran şişeyi sıkıca tutuyordum, bir yandan çılgınca bir ümitle cama öpücükler konduruyordum, bir yandan da kâh o ayağımın, kâh ötekinin üstünde dans ediyordum, (...) ¹⁰⁴

Bu enfes Tanrısal içeceği her içişime eşlik eden o harika baş dönmesi sardı bedenimi, (...) ¹⁰⁵

Ertesi gün kahvaltıda, ötekilere yoğurt verirlerken, bana ekmek kabuğuyla, bir şişe Pepsi-Cola verdiler. ¹⁰⁶

Pepsi-Cola bu öyküde de sıklıkla yinelenen, haz verici, duyguları coşkunluğun doruğuna taşıyan, dedektifi mutluluktan çıldırtan, neredeyse bedenini ve ruhunu ele geçiren bir uyuşturucu.

Akıl hastanesine döndüğü gecenin sabahında, bir ödül gibi kendisine sunulan içeceğin önemi, neredeyse özgürlüğü kaybetmenin üzüntüsünü küçültecek denli büyüktür.

Pepsi-Cola, her iki romanda da yinelenen öğe olarak karşımıza çıkarken, *El misterio de la cripta embrujada*'daki bir türlü yıkanamama sorununun yerini, *El laberinto de las aceitunas*'da bir türlü giyecek doğru düzgün giysi bulamaması alıyor.

Anlatının ilerleyen bölümlerine değin dedektifin sırtından çıkarmadığı ve ilk bölümde kendi giysisiyle yer değiştiren tek kollu garsonun üniforması, yerini çok kısa

---

¹⁰⁴ A. e., s. 26, 27.

¹⁰⁵ A. e., s. 27

¹⁰⁶ A. e., s. 250

süreligine hizmetçi kadın elbisesine bırakır. Hizmetçi üniformasının uygunsuzluğu, çıplak bedene giyilen gabardinle yer değiştirir. Sırada bir Çinli kimonosu vardır, epey de işe yarar, dedektifin bir ara Çinli kılığına girip havaalanı polislerini atlatmasına olanak tanır. Bir görüşme öncesi giydiği, tarihçinin ödünç giysisiyle kendini pek önemli kişi sayar, yaşamı boyunca sırtına geçirdiği en şık giysidir bu, gömlek, boyunbağı ve ayakkabı olmasa da.

Bu iyiliğine minnet duyduğu tarihçinin hayattaki tek ve iyi elbisesini iade ettikten - iyice katlayarak posta kutusuna tıktırdıktan - sonra, ayağında bir külot, yine çıplak kalır. Peşinden külot da elden gider, hem o da akıl hastanesindeki delilerden birinin hediyesi, kullanılmış, eski bir külottur, Emilia dedektifin üstüne atlayıp kösnül duygularla bunu parçalar. Bir sonraki kılığı, beline doladığı bir çarşaf, kafasına sardığı bir havludur. Bunları da birkaç dakika içinde kaçık tarihçiye sargı bezi niyetine kullanır ve öykünün son bölümlerinde, kimileyin gazeteci kadının evinden aşırımı olduğu gabardini geçirir sırtına, kimileyin de çıplaklığı yeğler. Giyim fukaralığı o denli gülünçtür ki, okur acılamakla katılasıya gülmek arasında gider gelir.

Açlık her iki romanın da sıklıkla yinelenen ögesidir. Ancak *El laberinto de las aceitunas*'da sefilliği daha katlanılır boyutlarda olan dedektif, yine açlık konusunda daha şanslıdır; daha sıklıkla beslenir, daha kısa zaman dilimlerinde açlık çeker.

BÖLÜM 3

9. DELİLER ARASINDAKİ

TEMEL BENZERLİKLER / FARKLILIKLAR

9.1. Adsız dedektifin metinlerarası gelişimi/değişimi:

El misterio de la cripta embrujada ve *El laberinto de las aceitunas* romanlarının adsız dedektifinin iki romanda konu edilen öyküsü, birer yıl arayla, sağaltım görmekte olduğu akıl hastanesinde başlar ve aynı yerde sonlanır. Akıl hastanesinden çıkmak, özgürlüğe adım atmak demektir. Dedektif için yaşamsal önemi olan bir kavramdır özgürlük, çünkü *La verdad sobre el caso Savolta*'nın Nemesio Cabra Gómez'i gibi sıradan bir deli değildir. Üstün becerileri olan; zekâ küpü, hazırcevap, problem çözümüleme becerisi çok gelişmiş, kendisiyle ve yaşamla dalga geçebilen bir insandır. Bu nitelikler, onu içeriden çok dışarıya yakıştırır. Deliliğini kontrol altında tutabilen bir 'deli'dir dedektif. Nerede nasıl davranması gerektiğinin ayırındadır. Onun açısından bu denli yaşamsal olan özgürlüğünü kendi elleriyle ona sunan kişi ise, dedektife karşı hiç hoş duygular beslemeyen ve bu hoşnutsuzluğunu, dil elverdiğince en ateşli deyişlerle her fırsatta dile getiren Komiser Flores'dir. Flores'e kalsa, dedektif bir ömür kalır tımarhanede. Bu karşıtlamın çok basit bir açıklaması bulunuyor: Ortada çözümlenmesi gereken olaylar var. Komiser'in zekâsı bunları çözmekte yetersiz. Çözebilecek tek kişi var. Yani Komiser umarsız. Her iki öykünün sonunda, Flores'in işi biter bitmez dedektifi akıl hastanesine postalamasıyla, çemberin açık ucu kapanıyor.

Flores sert bir tip. Dedektif, onun buyruklarına uymadığı koşulda, yaşamı ciddi tehlike altına giriyor - buna karşın tehlikeyi savuşturması güç değildir. Gerek

dedektif, gerek Nemesio Cabra Gómez polisle işbirliği yapar, yalnız dedektif başvurulan kişidir, Nemesio ise polisin ayağına gider.

Komiser Flores ikinci öyküde dedektife karşı tavrını zaman zaman yumuşatmış görünür. Kendi eksikliklerini de kabullenme eğilimindedir. Kayıp bakan olayında, ilk kez olarak, yanılmış olabileceğinin ipucunu verir.

Kız kardeş Cándida, her iki öyküde de dedektife bilgi aktarır. İkinci öyküde o da dedektife karşı daha anlayışlıdır, verdiği hizmet daha işlevseldir.

Her iki serüvende de, öykülerin kahramanının 'yaşamına giren' kadın kişiler farklı. Dedektif açısından bunların yaşamındaki yeri de farklı; ikincisiyle olan 'ilişkisi' evlilik teklifiyle sonuçlanacak. *El misterio de la cripta embrujada*'nın kurban kız rolündeki yeniyetmesi Mercedes Negrer, birkaç saatliğine yer alıyor dedektifin öyküsünde. Yine de bu durum, dedektifin ileriye dönük, kızla birlikte bir yaşam olasılığının düşlerini kurmasına engel değildir. Anlatının sonunda Mercedes Negrer, dedektifin düşlerini ve düşlemlerini de beraberinde sürükleyerek, hızla çıkar dedektifin hem yaşamından hem öyküsünden. *El laberinto de las aceitunas*'ın Emilia Corrales'i, gösteri dünyasının yıldız adaycığı, bir önceki serüvenin güzel kadın kişisine göre daha uzun sürelidir dedektifin yaşamında, bu durumda dedektifle paylaştıkları daha fazladır, dedektifin düşleri de inanılabilirlik ve gerçekleştiribilirlik sınırını fazlasıyla aşar. Şaşırtıcı olan, Emilia'nın yırtıcı hayvan gibi adamın üstüne saldırıp, üzerindeki tek giysi olan külotu parçalaması ve onunla cinsel ilişki kurmasıdır.

Mercedes Negrer ve Emilia Corrales açısından dedektifi güvenilir kılan bir özelliği olduğundan söz etmek olası: Bir yeniyetme, aniden ortaya çıkıvermiş, görüntüsü hiç

güven vermeyen ve olmayacak nedenlerle görüşme isteminde bulunan "pis kokulu bir pezevenge"¹⁰⁷ evini açar, gece yatacağı bir yatak sunar. Emilia Corrales de, tam bu neyin nesi olduğu belirsiz, garip bir hikâye anlatan adamı evinden atmak üzereyken, vazgeçip dört elle sarılacaktır yabancıya. Dedektifi kadınların gözünde tehlikesiz veya güvenilir kılan bir özelliği vardır sanki. Corrales tiplemesinin bir özelliği ise, dedektife öykü boyunca sürekli yatak ve yiyecek sunabilmesidir - her ne kadar kendisine ikram edilen yatakta, olayların akışıyla bir tek gece geçiremeyecek olsa da. Yine de dedektifin bu öyküde, olayların bir bir çözümü ardından dönüp gelebileceği belirli bir adres vardır: İhtiyar kaçık tarih öğretmeni Plutarquete Pajarell'in dairesi.

Plutarquete tarafından dedektife sunulan - yarı çıplak komşu kızın hatırına - dört duvar, Emilia tarafından sunulan yemek ve öykü boyunca bileğinden çıkarmayacağı, tek kollu garsondan aşırma kol saati, diğer serüvenindeki sefilliğiyle karşılaştırıldığında, oldukça büyük lüks sağlar.

Dedektif *El laberinto de las aceitunas*'da, geleceğini planlamak konusunda kararlı ve güvenli bir görünüm sunar. Emilia'dan ayrılırken geleceğe yönelik planlarını açıklar:

Henüz ayrıntılı bir plan yapmış değilim, ama bir gemiye tayfa yazılıp Amerika'ya gidebilirim. Orada yeni bir yaşama başlayabilir ve yazgımın da yardımıyla bir saygınlık cilası bile edinebilirim.¹⁰⁸

El misterio de la cripta embrujada'da, kapatıldığı akıl hastanesinden beş yıl sonra ilk kez özgür yaşama adım atan dedektif özgürlük sarhoşudur ve geleceğiyle ilgili plan

---

¹⁰⁷ MENDOZA, *El misterio de la cripta embrujada*, s. 123

¹⁰⁸ MENDOZA, *El laberinto de las aceitunas*, s. 126

yapacak durumda değildir. Olayı sonuca ulaştırır, kendini Başhekim'le Komiser'in adalet duygusuna teslim eder, - umarsızdır - geleceğiyle ilgili de şunları düşündür:

Düşünüyordum da, her şey bir yana, işler fena gitmemişti, kuşkulu birkaç nokta kalmış olsa da, karmaşık bir olayı çözmüştüm ve birkaç günlüğüne özgürlüğün keyfini sürmüştüm, eğlenmişim ve özellikle de güzeller güzeli ve erdemli bir kadınla tanışmışım, ona karşı kin beslemiyordum, anısı bana hep eşlik edecekti. Düşünüyordum da, belki hâlâ takımı toparlayıp mahalli ligi kazanabilir, en sonunda bu yıl Pere Mata'nın şizolarıyla karşılaşabilir ve bir parça şansın da yardımıyla kupayı onların elinden alabilirdik. ..., en sonunda da yıkanabilecektim, bir de, kim bilir?, Doktor Sugrañes onu kablolu tren serüvenine soktuğum için bana kızgın değilse, bir şişe Pepsi-Cola içebilirdim ve üstelik bir olay tam başarıya ulaşmadı diye dünyanın sonu gelecek değildi ya, nasılsa sağduyumu ispatlayacak başka fırsatlar da çıkacaktı önüme, çıkmasa da, ben arayıp bulabilirdim.¹⁰⁹

Aradığı fırsat dedektifin tam bir yıl sonra ayağına gelir ve bu kez şansını kullanmak konusunda kararlıdır. Komiser'in eline düşmemek için birkaç kez ciddi girişimlerde de bulunur, ancak kişiliğinde pek ön plana çıkan dürüstlük / merhamet / görev ve sorumluluk bilinci gibi öğeler bu girişimleri engeller. *El misterio de la cripta embrujada*'da, olayın çözüm aşamasında Komiser Flores'in yardımını isteyen doğrudan kendisidir, bu da kendi eliyle teslim olmak anlamına gelir.

Adsız kahraman, her iki öyküde de, kaldığı pansiyonda / motelde bir tam gece geçiremez ve her ikisinden de, ardında bir ölü bırakarak kaçmak zorunda kalır. Dedektifin kendini garantiye alan, güvenlik kalkanını yanından eksik etmeme gereksinimi içinde olan kişilik yapısı, her iki öyküde de, olabildiğince tedbirli davranmasını gerektirir: *El misterio de la cripta embrujada*'da, pansiyon kapısını sürgüler, *El laberinto de las aceitunas*'da, motel odasında tek kollu garsona, getirdiği Pepsi-Colayı içirtir.

¹⁰⁹ MENDOZA, *El misterio de la cripta embrujada*, s. 187, 188.

Dedektif, *El misterio de la cripta embrujada*'da, kendisini akıl hastanesine yollamaya kararlı Flores'in karşısında cesurdur, *El laberinto de las aceitunas*'da ise politikacıdır:

Sizi çok iyi anladım sayın Komiser, size olan saygım sonsuz, ama kendime, öğütlerinizi dikkate almama iznini veriyorum, çünkü toplum önünde yeteneklerimin yeterliliğini ve sağduyumun sağlamlığını ispatlamaya karar vermiş bulunuyorum, bu girişimim, yaşamımı yitirmeme mal olsa bile. Ve yine sonsuz saygılarımla, size, filmlerde olduğu gibi telefon ettiğim yeri saptama girişiminde bulunmamanızı öneririm, birincisi, bu olanaksız, ikincisi, telefon kulübesinden arıyorum, üçüncüsü, ne olur ne olmaz diye, telefonu hemen şimdi kapıyorum.¹¹⁰

Sayın Komiser, son derece yerli yerinde olan sözleriniz üstünde kafa yorduktan sonra, fevkalâde haklı olduğunuz inancına vardım. Hemen şu an, akıl hastanesine doğru yola çıkıyorum. Size iyi günler dilerim.¹¹¹

9.2. Adsız dedektifle kaçık tarihçi Plutarquete Pajarell arasındaki benzerlikler / farklılıklar:

Pajarell'i dedektiften farklı kılan, tımarhanede değil, toplum içinde yaşayan bir deli olması. Merkez kütüphanesinden son yirmi yıl boyunca kitap aşırması, zamanını da evine kapanıp bu kitapları okuyarak geçiriyor. Yaşamındaki en büyük diğer zevk, karşı bina komşusu yıldız adaycığını evinde yarı çıplak gezinirken eski bir dürbünle gözlemek. Pajarell öykü boyunca çizgili pijamasıyla hareket edecek.

Tarih öğretmeniyle dedektif, birbirinden son derece farklı tipler çizse de, benzerlikler sunuyor. Dedektifin, akıl hastanesinde yatan bir deliyle karşılaştırıldığında, sözleri ve edimleri, genel yaşam bilgisine, daha da ötesi ekinsel bir birikime, tımarhane delisinden öte, toplum içinde yaşayan sıradan insandan daha çok sahip olduğunu

---

¹¹⁰ A. e., s. 57, 58.

¹¹¹ MENDOZA, *El laberinto de las aceitunas*, s. 39

gösteriyor. Gazeteci María Pandora'ya doğru tanı koyup, sağaltması bunun göstergesi.

gravyer peyniri için söyledikleri de kayda değer:

Polis, kuşkusuz maaşının peşime düşerek alacağı riski karşılamayacağını düşünmüş olmalı ki, makinelisinin şarjörünü, artık içinde olmadığını Seat'a boşaltarak ve motor, karoser ve camlarını gravyer peynirine çevirerek kendini tatmin etti. Ha bu arada söyleyeyim, gravyer peynirinin delikli olmadığını bilmiyorum değilim, delikli olanlar şimdi adını hatırlamadığım bir başka marka peynir, bu benzetmeyi yapmamın nedeni, bizim topraklarımızda konuşulan dilde, gravyer peyniri delikli peynirle bir tutulur.¹¹²

Dedektifin, ne düzeyde olduğunun ipuçları sınırlı bulunan ekinsel düzeyi, tarih öğretmeninde, yirmi yıldır merkez kütüphanesinden yürüterek, evine kapanıp okuduğu tarih kitaplarının meydana getirdiği birikimle kendini ortaya koyar. Dedektif duygusaldır; - kendince - intihar teşebbüsünde bulunan Isabel Peraplana'ya, zorbalarca dövülen tarihçiye acınır, tarihçi erdemlidir; - kendince - öz kızı olarak sahiplendiği hasta gazeteciye ve rahmindeki bebeğe, sayrıl bir baba şefkatiyle sahip çıkar, zorbalara da, dedektifle paranın yerini söylemeyip, adamakıllı dayak yer. Her ikisinin de geçmişlerini anlatmaları, bir kadının tetiklemesiyle gerçekleşir: Dedektif Mercedes Negrer'e ailesini ve Emilia Corrales'e - bununla aşk yaptıktan sonra - ilk aşkını anlatır, tarihçi de gazeteciyi gördükten sonra, kendi acı aşk öyküsünü. Anlatının sonunda da dedektif ve tarihçi benzer yazgıları paylaşır: Biri tımarhaneye dönerken, öteki kodesi boylar. Tarihçiyle dedektifin, Amerikan filmlerinden esinlenmiş benzer düş güçleri de koşuttur:

- Terastaki çiçekleri sulamak için kullandığım bir hortum var. İşte onu arabanın camının hizasına gelinceye değin sarkıttım ve gaz çıkışına bağladım. Geçerken kokuyu ayırmadınız mı?
- Evet - dedim -, ama gaz kaçağı sandım.
- Onlar da öyle düşünmüş olmalı ki, gözleyecek başka yer aramaya gittiler. Oysa ben bir sigara yakıp parçalar halinde havaya uçmalarını bekliyordum. Bom! Bom!¹¹³

¹¹² MENDOZA, *El misterio de la cripta embrujada*, s. 83

¹¹³ MENDOZA, *El laberinto de las aceitunas*, s. 100, 101.

Dedektif de, üstüne düştüğü Seat marka arabanın, polisın yaylım ateşiyle parçalarına ayrılıp, havaya uçmasını ummaktadır:

Şunu da eklemek isterim ki, delik deşik olan arabanın, televizyon dizilerindeki benzer düzeneklerde olduğu gibi patlamaması beni biraz düş kırıklığına uğrattı, hoş, düşlemlerle gerçeklik arasında bir uçurum olduğu ve sanatla yaşamın da bir olmadığı bilindir.¹¹⁴

Kuşkusuz dedektif her zamanki gibi, düş kırıklığına pek mantıklı bir açıklamayla avuntu bulur.

9.3.Adsız dedektifle Nemesio Cabra Gómez arasındaki benzerlikler / farklılıklar:

Nemesio Cabra Gómez'le dedektifin en önemli ortak özelliği, "gerek Nemesio Cabra'nın, gerek anonim dedektifin, törel olanla olmayan arasındaki savaşımı, en önemlisi de, ikisinin de kendilerini sosyal yaşamın dışında bırakan bir yazgıyla savaşmaya yazgılı olmalarıdır, baş kaldırmazlar, hizmet ettikleri efendileri, hiçbir zaman bu hizmetlerin değerini bilmez."¹¹⁵

Nemesio, "polisın ve hizmetlerinin karşılığını ödeyen herkesin işbirlikçisidir"¹¹⁶ ve öyküde geri plandadır. *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas* romanlarının kahramanı adsız dedektif ise, her iki öyküde de polis tarafından bilgi ve deneyimine başvurulandır ve her iki serüvende de, istenci dışında, seyircilikten oyunculuğa geçiş yapmak zorunda bırakılır:

---

¹¹⁴ MENDOZA, *El misterio de la cripta embrujada*, s. 83, 84.

¹¹⁵ ALONSO, Santos: *Guías de Lectura de "La verdad sobre el caso Savolta" de Eduardo Mendoza*, Madrid, Editorial Alhambra, 1988, s. 19, 20

¹¹⁶ A. e., s. 48

Şahsıma yöneltilen ve üstüme alınmak istemediğim bu son bölümle, yaşam boyu çoğu kez başıma geldiği gibi, keskin zekâlı seyirci konumundan şaşkın baş kahraman pozisyonuna paldır küldür geçiş yapmışım.¹¹⁷

Nemesio'nun davranışlarını, yaşamını sürdürmek için kendisine gerekenleri elde etme çabası belirler. Dedektifle karşılaştırıldığında, Nemesio Cabra Gómez'in koşulları pek acıklıdır; yaşamı sürekli tehdit altındadır, çevresi, en aşağılık batakhane müşterileridir, söylediğine göre, yaşamdaki "misyonu"¹¹⁸ da, ahlak düşkünlüğüyle savaşımdır. Pajarito de Soto'ya, Barcelona'ya geliş nedenini açıklarken öyle bir ahlak savunucusu kesilir ki, sözleri, yaşamını sürdürmek amacıyla gereksinimlerin belirlediği davranışlarıyla - işlediği suçlar - karşıtlık içindedir:

Çünkü burada her gün, her yerdekenden daha fazla günah işleniyor. Sokakları gördünüz mü? Cehennem geçitleri. Kadınlarda namus diye bir şey kalmadı, en gayretle korumaları gereken yerlerini, hiç yüzleri kızarmadan üç beş kuruşa peşeş çekiyorlar. Erkekler de günah işliyor, belki eyleme dökmüyorlar ama, düşüncede günahkârlar. Yasalara saygı duyan yok, her yerde yetkiyle dalga geçiliyor, evlatlar babalarını terkediyor, mabetler bomboş ve Tanrı'nın en yüce yapıtı olan insan hayatına kastediliyor.¹¹⁹

Aslında, "Nemesio, aşağı tabaka namussuzun tekidir ve sonuçta da, gizemcilikle aklımı yitirir."¹²⁰

Dedektifin amacı, Nemesio'nunkinden tümüyle farklıdır. Onun ahlaksal çöküntüyle, dinle, Tanrı'yla ne derdi, ne ilişkisi vardır. Tek amacı, özgür olmaktır. Davranışlarını, özgürlük arzusu belirler. Ancak şunu da gözden kaçırmamak gerekir; zırdeli Nemesio içeri girip girip çıkarken, okurun 'deli' damgasını biraz güçlkle yapıştırabildiği

---

¹¹⁷ MENDOZA, *El laberinto de las aceitunas*, s. 18

¹¹⁸ MENDOZA, *La verdad sobre el caso Savolta*, s. 200

¹¹⁹ A. e., s. 200

¹²⁰ SANTOS, s. 48

dedektif, - kendisi de deli olmadığını söyler durur - tam bir toplum kurbanı olarak - aslında Komiser Flores'in kurbanı - hep içeridedir.

Gerek dedektif, gerekse Nemesio Cabra Gómez, "her işini bilen ispiyon gibi, en aşağılık ortamlara, suçluların, fahişelerin, serserilerin ve aşağılık tiplerin arasına rahatlıkla girip çıkar"¹²¹, ama dedektifin ortamı, bununla sınırlı değildir. Şartlar gereği gezindiği bu tür yerler dışında, kendisine konfor sunabilecek mekânların kapısını aralamayı da bilir.

Nemesio Cabra Gómez, kendisini aşağılayanların önünde iki büklümdür, dedektif ise dalgasını geçer. Aslında yaşamla ve kendisiyle de sürekli dalga geçer. Gülmece ögesi iliklerine işlemiştir. Her acıklı durumdan bir gülme nedeni çıkarmayı bilir.

Gerek Nemesio Cabra Gómez'i, gerek dedektifi ortak kılan bir adalet duygusunun varlığından söz edilebilir. Nemesio, kendisine sürekli gözdağı veren ve yaşamı için tehlike oluşturan anarşistler cinayet zannıyla hapse atıldıklarında, onları kurtarmak için elinden geleni yapar - oysa adamlar kendilerini Nemesio'nun ihbar ettiğini düşünmektedirler ve serbest kalmaları halinde, Nemesio'nun da hayatta kalması pek güç bir olasılıktır - kurşuna dizilmeleri ise, aklını tümüyle yitirerek akıl hastanesine girme nedenidir. Dedektifin adalet duygusu ise daha farklı bir amaca yöneliktir: *El misterio de la cripta embrujada*'nın kurban kız rolünü oynayan Mercedes Negrer'in aklanmasını sağlayarak, kızı özgürlüğüne kavuşturma çabası, gerçekte kendi özgürlüğü adına girişilmiş bir çabadır.

---

¹²¹ A. e., s. 49

Nemesio, özgürlüğü arzuladığının ipuçlarını vermekten çok, ona kavuştuğu anda duyumsadığı acıklı hali yansıtır:

(...) Bahçeye açılan pencerelerin önünden geçerken, Nemesio Cabra Gómez güneşin yakıcılığını duyumsadı, gözleri kamaştı ve yüzünü cama yapıştırarak, göğü ve delilerden birinin karınca yuvalarını tıkadığı bahçeyi seyre daldı.¹²²

Barcelona'ya varıp da, diğer tüm yolcular da birer birer inince, perona süzüldü, kalabalık bir grubun arasına karışarak çıkış gişelerini geçti ve davranışlarının efendisi olmanın verdiği duygusallıktan kaynaklanan nemli gözlerle etrafına bakakaldı.¹²³

Nemesio da, parasız, yiyeceksiz, giyimsiz, damsız yaşamının yöntemlerini iyi bilir, eline üç kuruş geçtiğinde de, tıpkı taksi sürücülerine bahşiş dağıtan dedektif gibi pek bonkör kesilir ve parasını taverna fahişesine verir. Düşleri de, dedektif kadar ileri gidemese de, yabana atılacak türden değildir: Bir de fahişeye, günün birinde zengin olacağını ve onu bu namussuz yaşamdan kurtaracağını vaat eder.

Dedektiften çok önemli bir farkı vardır Nemesio Cabra Gómez'in: Davranışlarını kontrol altında tutamayan ve bu davranışların delilik belirtileri olduğunun bilincinde olmayan bir delidir. Akıl hastanesinden çıkar çıkmaz, başhekim tarafından kendisine verilen üst başı çıkarıp atar ve belden bir kuşakla bağladığı kısa pantolon ve mevsimi olmamasına karşın, pek hoşlandığı kepenekle yoluna devam eder. Yerden topladığı izmaritlerin tütününüyle yaptığı sözde Havana puolarını satmaya kalkışması ve katedralin avlusunda çırılçıplak halde dilencilik yapması sonucunda içeri tıklılacağını hesaplayamaz.

¹²² MENDOZA, *La verdad sobre el caso Savolta*, s. 150

¹²³ A. y., s. 151

Nemesio Cabra Gómez deli ve herkesçe aşağılanan pek sefil bir yaratık olsa da, aptal değildir: Yaşamda kalmak onun için de son derece önemli olduğundan, tehlike içinde olduğu durumlarda, tehlikeden kaçmanın yollarını arar, hesaplar yapar. Yine tehlike içindeyken, iyi konuşur, karşısındakinin ne düşündüğünü ölçer ve davranışlarını bu doğrultuda belirler, sözcükleri yerli yerinde seçer. Ancak kimileyin korkularına yenildiği olur, dedektifin korkularına yenik düştüğü durumlardan farklıdır onun durumu; dedektif kendini kontrol altına alabilmek için, akıl hastanesinde yıllarca gördüğü sağaltımı yaşama geçirmeye çalışır, Nemesio ise bu türden bir akıl yürütme yetisini kullanacak zihinsel sağlığa sahip olmadığından, korkularına yenik düşerek kendini kaybeder. Komiser Vázquez tarafından polis merkezinden kovulduğunda, titremeye ve yalvarmaya başlar, anarşistler tarafından tehdit edildiğinde soğukkanlılığını yitirir.

Hayatta kalmanın önemi, hem dedektifi hem de Nemesio'yu, her zaman için çıkarları doğrultusunda davranmaya iter. Bu amaç içinde, çıkarlarına gölge düşürecek olanları kolaylıkla harcayabilirler. Her ikisinin de her zaman için oynayacak bir son kozları vardır. Bu da amaçlarına ulaşmaları için gereksedikleri bir yoldur.

Görsel açıdan da dedektifle Nemesio benzerlikler gösterir: Gerek Nemesio, gerek dedektif, insanlarda neredeyse tiksinti yaratacak denli pis ve sefil görünüşlüdür, her ikisi de yemek bulduklarında aç kurtlar gibi saldırıp, yine pek tiksindirici bir görüntü sergileyerek yiyeceği mideye indirir.

SONUÇ

Bu çalışmada metinsel çözümleme yoluyla ele alıp karşılaştırmalı olarak incelediğimiz adsız dedektif ve Nemesio Cabra Gómez tiplerinin yanı sıra, kayda değer delilik belirtileri gösteren Komiser Flores ve Doktor Sugrañes tiplerini de delilik dereceleri açısından incelemek olasıdır. Ancak, bizim çalışmamız için önemli olan, komiser ve başhekim sanlarıyla öyküde yer alan kişilerin, deli dedektifle olan bağları / bağlantılarıdır ki, biri saygın tıp kurumunun temsilcisi, biri saygın güvenlik kurumunun temsilcisi, biri de damgalı deli olan bu üçlünün birlikteliği içerisinde, her üçünün de farklı düzeylerde deli olduğu açık biçimde gözler önüne serilir.

Bu nedenle, *El misterio de la cripta embrujada* ve *El laberinto de las aceitunas* romanlarındaki kahraman ve anlatıcı dedektifin davranış biçimini, Başhekim Sugrañes, Komiser Flores, hatta kız kardeş Cándida ve tarih öğretmeni Plutarquete tiplerinin oluşturduğu bütünlük içinde belirlemek daha doğru olur düşüncesindeyiz.

Çünkü, dedektifin delilik derecesi, sözünü ettiğimiz kişilerin delilik belirtileri ile bir arada incelendiğinde, daha açık anlaşılır duruma gelir.

Dedektif, ön plandaki çeşitli derecelerde deli tiplerinin, bir açıdan bileşkesidir.

Nemesio Cabra Gómez ise, dedektif tiplerinin yaratılmasında kullanılan ilkörnektir.

KAYNAKÇA

MENDOZA, Eduardo: *La verdad sobre el caso Savolta*, Barcelona, Editorial Seix Barral, Biblioteca de Bolsillo, 1975 (Undécima edición: 1989)

MENDOZA, Eduardo: *El misterio de la cripta embrujada*, Barcelona, Editorial Seix Barral, Biblioteca de Bolsillo, 1979 (Cuadragésima sexta edición: 2000)

MENDOZA, Eduardo: *El laberinto de las aceitunas*, Barcelona, Editorial Seix Barral, 1982 (Segunda edición: 1998)

MENDOZA, Eduardo: *Genç kızlar labirentinin esrarı*, İstanbul, Remzi Kitabevi, Aralık 1990

MENDOZA, Eduardo: *Zeytinli labirent*, İstanbul, Remzi Kitabevi, Ağustos 1991

ALONSO, Santos: *Guías de Lectura de "La verdad sobre el caso Savolta" de Eduardo Mendoza*, Madrid, Editorial Alhambra, 1988

GIMÉNEZ MICO, María José: *Eduardo Mendoza y las novelas de la transición*, Madrid, Editorial Pliegos, 2000

YÜCEL, Tahsin: *Anlatı yerlemleri, kişi/süre/uzam*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995